

המגיפה

עתו שבועי

ככל עניני החיים, לספרות ולמדעים ולכל עניני היהודים

..... יוצא לאור בכל ערב שבת .....

מחיר החתימה על "המצפה" עם
ההוספה הספרותית החדשית:

באוסטריא-אונגריא:
לשנה 7 כתרין 3.50
לחצי שנה 1.75
לרבע . . . . .

באשכנז:
לשנה 8 כתרין . . . . .
ביתר הארצות:
לשנה 9 כתרין — 9.50 פראנק.

על "המצפה" בלי ההוספה הספרותית
אין לחתום.
אין הנחה מהמחיר.

מחיר מירעית אי הכרית לנפטרין
לפי גרל השטח.
ברכת מז"ט חצי הכתר. כראש הגלוי
שני כתרין
גליון בודד 12 קרן.
מכתבים בלתי חפשים לא יתקבלו.
כ"י, שלא נרפס, לא יושב לבעליו.
המשנה מקומו עליו להוריענו מיד לא
רק שם מקומו החדש, כ"א גם שם
מקימו הקודם.

הארמיה לבית המערכת ולארמיניסטריציה:
"Hamicpe"
ul. Św. Sebastyana 32, Kraków.

Kraków, 27 Kwietnia 1906.

גליון יז

הראש. ב' אייר תרס"ו.

שלשה דברים.

בשלשה דברים אוהב אני את המדיום, אמר ר' עקיבא. אף אנו נוכל לקחת לנו עתה את האמריקנים למופת בשלשה דברים, שהשמיעו זה עתה. האמריקנים הם חפשים, לא רק במצבם המדיני, שאינם תלויים בדעת מושלי עמים אחרים כי אם גם ברוחם, כי דעות מסכמות באירופא לא תמצאנה מסלות שם עד אם בהנו אותן על אמתותן ואם ימצאון בלתי נכונות לא יבושו לחלוק על כל חכמי אירופא וכללי היה. הכל נעשה שם בתבונה, בבחינה ובהשקון. הרפה להם להכרך אהרי אהרים, כי אנשים חפשים הם וגם רוהם הפשוט. כן יכינו באמריקה את המושג הרוח. ומה היא ההרות באירופא? פריקת כל עול היר וזיסור ומנהי קדם. כל המרכה לפרוק עול והווי שכלים להעריצו ולהתפלא עליו ועל עוז רוח ולהקות מעשהו המהולל. ורואים הם בני הדור בעיניהם, כי תוצאות בשול הרח, למשל, הן התרבות מרירות החיים, מחלות עצבים, יאוש ואבדת עצמו של כל מר נפש, תוצאות הפרעת מוסר הן התרבות מהלת הזמה, התמעטות מספר העם, פסיקת שלום המשפחה ודלדול המין האנושי. וככל זאת יבחרו בהפקרות, שהם קוראים לה חרות ואינם שמים אל לבם ואינם שואים את נפשם: אולי גדלו אבותינו כהכמת החיים ממנו? במטכניקה וכידועת הטבע עשו בני דורנו גדולות ויעלו כמעלות שלא שערו אבותינו. אבל בהכמת החיים והמדות הלא הגדילו כאמת אבותינו לעשות ויהיו חיים מאושרים. האמריקנים

אינם כן. רם שחררו עצמם לא רק ממנהגי הקדמונים, כי אם גם מדעות בני אירופא. הם הראונו זה עתה שלשה דברים, אשר עוררו תמהון רב בכל העולם. ולולא נשמעו הדברים מאמריקה, הארץ המקלטת ככל העולם, כי עתה לענו להם. מקסים גורקי, הסופר הרוסי המפאר והמרומם נבוא ההרות, בעל הלב המהור כאמת, שמסר נפשו בשביל עמו הנענה, בא לאמריקה. אלפי אנשים יצאו לקראתו אל ההוף ויריעו לו ויעריצוהו וכל עתוני אמריקה הפליגו בשבתו וישירו לו שירי תהלה. פתאם נהפכו לבות כל יושבי אמריקה לאיש הנעלה הזה ויחרימוהו ושום אכסניא לא נתנה לו מקום ללון. ירוק ירקו בפניו ויבוהו כפושע וכמרגל. ומה עשה האמלל? בא עם אהובתו, אשה מזמרת, ויאמר, כי אשתו היא. זאת היא הטאתו, שבעבורה אבד הנו בעיני כל יושבי אמריקה. כל העם מקצה מן ההכמים היושבים בקתדרה עד נושא הסבל בהוצות דהוה מפניהם וימאנו לקים בו מצות הכנסת אורחים. בעיני משכילי אירופא נחשב מקסים גורקי לגבור ההרות, כי השליך מעליו כל עול מעיק ומשפט קדום ובעיני משכילי אמריקה ההרות היא שחרור מכל משפט קדום, גם מדעות אירופא בענין המוסר. אדם פורע מוסר כנלוו, יהי גם גדול והשוב כמקסים גורקי, הוא אדם גרוע ומשהת באמריקה והכל מתרחקים ממנו. ואם הדבר כשהוא לעצמו מעורר כבר תמהון, יש להתפלא עוד יותר על ההרמוניה, שבין הממשלה והעם. בארץ אחרת, אם תעז הממשלה להצר לסופר השוב ומפאר כגורקי יתאונן כל העם ויכבדוהו ביתר שאת למרות הפין

ה"בירוקרטיה העריצה" ושם הסכים כל העם לדעת הממשלה, כי אין גורקי גבור ההרות שוה עוד שום כבוד ואף לא ללון בכית אמריקני. זאת היא גבורת עם גדול ומאושר. איננו מהליטים, כי כל יושבי אמריקה צדיקים הם, כי כלם שומרי מוסר ותמימי דרך. אבל המוסר הצבורי מתגלה פה בכל הדרו. אם עושה הממשלה דבר לתקנת הצבור יכיר כל העם את צדקת מעשיה ואינו הולק עליה. כמדות טובות ובמוסר החיים הגדילו אבותינו לעשות מכל נוי הארץ. ומשכילינו שואפי ההרות לא נלאו לנבל גם את עול המרות והמוסר, שהניחה עליו תורתנו וזאת היא לדעתם הרוח. הלאה כל עול מעיק! כן הוא דעת חכמי אירופא, אבל אין כן דעת חכמי אמריקה החפשים כאמת; ההתמכרות לתאוות ולשרירות לכ היא להם עול גדול מעול חקי המוסר. יהיו נא אנשי אמריקה למופת!

אסון גדול מאד קרה לעם יושב אמריקה. מדינה גדולה ופורחת נהפכה כמהפכת סדום. אלפי נפשות אדם ירדו לשהת ומיליארדי כסף ירדו לטמיון. בנהוג שבעולם, דבר כזה מעורר חמלה בלבבות כל בני הדור והכל רוצים להשתתף כמעשה ההצלה. כל עשירי אירופא בקשו להרים תרומה מכספם, לעזור את האמללים, שנמלטו מן המהפכה בכתנתם אשר על עורם, בלי כסות וכלי מזון סעודה אהת. מדת ההמלה יפה מאד והיא הנחמה האחת בשעת אסון גדול כזה, גם בעת שוד אחינו ברוסיא המטירו יהודים ואף נכרים ככל העולם נשם נדבות, לחבוש מעט את שבר עמנו. ואנשי אמריקה הם אנשים משונים ונפלאים גם כזה. השמע השמיעו כאופן

פיריטון.

הדלקת הנרות לכבוד שבת קודש.

זאת היא לה הפעם הראשונה מאז היתה, לבעלת הבית, שקרה לה כן. והיא מצטערת על זה הרבה, שהיא מכרחת היום לכבול את המצוה, שהחזיקה בה זה בשלש שנים, מאז נשאה לדר. ווינמער והתי, לבעלת הבית" בפני עצמה. יודעת היא בנפשה, כי אינה נזהרת בכל המצוה ואעפ"כ או כעבור זה היא משתדלת להזהר לכה"פ במצוה הדלקת נרות לכבוד שבת קודש. שתי מנורות בעלות שלשה קנים קבלה מאמה מהנה ליום התונה בבקשה או גם בצווי, שהתיה נזהרת המיד להדליק בתוכן נרות לכבוד שבת. ומן השבת הראשונה שהייה בבית בעלה, התהילה לקיים את המצוה הזאת והלכה והדליקה בכל ערב שבת בין השמשות בלי שום הפסק. וזה בשנה, מאז אשר מתה אמה שחירה לבקש ממנה לפני מותה על דבר המצוה הזאת, הוסיפה עוד נר אחד על הששה וקדושת המצוה הזאת גדלה בעיניה על אחת שבע, בעשותה זאת לא

רק לכבוד שבת קודש, כי-אם לכבוד נשמה אמה, אשר אהבה אותה והכבדנה מאד. וככל פעם בעמדה לפני שבעת הנרות המוצנים במנורות הכסף הנוצצים ולהב הנרות ולהט המנורות מהחרים אלו כאלו בנגה זהרם ושפתותיה דובכות את הברכה. היא בעיני עצמה ככהן העובד את העבודה לפני אלקיו בהיכלו. והיום אנוסה היא לכבול את המצוה היקרה הזאת. מכרחים המה היא ובעלה, לבקר את אחד ממכיריהם בכיתו ושעה הבקור נודמנה באוהה שעה, שמדליקים את הנרות לכבוד שבת. והיא מצטערת הרבה על זה, שאנוסה היא לכבול את המצוה היקרה הזאת והיא מהאוננת באוני בעלה על הרבר והוא שחק על תמהת וכסביר לה, כי אין האסון גדול כל כך, אם הניח את הדלקת הנרות בשבת אחת. גם היא בעצמה יודעת היטב, כי הבקור נחוץ ומכרח ואי אפשר להקדימו או לאחרו. ובכן כלב נשבר היא עושה מאולטיה והולכת עם בעלה לבנד את ידיים הנכבד בכקורם. אבל דאגתה על דבר בטול המצוה לא הרפתה ממנה. וגם בשחת מרעים לא לקחה הכל כדרכה תמיד. והדבר היה לפלא בעיני החברותא, כי יודעה היא האשה הזאת למשכלת ויודעת להט משפט נכון על כל ענין וענין ואין דרכה להטמין את כשרונה זה בחוכה. והיום היא יושבת דומם ורק פה ושם הזרוק איזו מלה בודדת

רשמי, כי אינם צריכים לנדבות ולא יקבלו שום משען ועזר, כי בעצמם יקימו הריסותיהם ויושיעו את האמללים, בלי כל עזרה מחוץ. מי שמע כזאת? קצף גדול קצפו האיטלים ומלכם על קיסר אשכנז ועל עמו, שמנעו מהם עזרתם כמהפכת נוף ניאפל. קצף קצפנו גם אנחנו בימי שברנו, כי לא עזרונו העמים כמושל עליהם. ויושבי אמריקה בזו כל נדבה, תעבו כל עזרת אחרים, בי לא נאה לאנשים חרוצים, היודעים ערכם וערך פעל יריהם, לפשוט יד לאחרים. מרת הצדקה מרוממה רק את הנותנים, אבל משפילה ומרכאה את המקבלים וממיתה את רגש האנושי בקרבם. גם מזה עלינו לקחת מוסר מן האמריקנים, אנשי המעשה וחכמי החיים. כי אצלנו כבר הרבתה מרת הצדקה ופשיטת היד להשחית מנפש ועד בשר. עבודה ולא צדקה! הריצות ולא פשיטת כפים! נשיא אמריקה ת. רווולט השמיע עתה כמועצת המדינות בווישינגטון, כי יבנים הקים, לעצור בעד צבירת הון הארץ בידי אנשים אחדים, נבול ישים לצבירת ההון, איש כי יעשיר ועשירו יניע לשעור הקבוע יחרמו הכנסותיו לאוצר המרינה. אסור יהיה לאדם אחד לרכוש הון יותר מן השעור וגם לקנות קרקעות יותר משעור ממוצע. באירופה חקים כאלה יוצאים מנדר האפשרות, אבל באמריקה אפשר מאד להאמין, כי הצעות הנשיא תצאנה אל הפעל. שם אפשר כבר לעם להבין, כי קביצת הון רב בידי איש אחד היא גזל הצבור, כי חובה על העשיר לתת אז יתר הונו, שאינו צריך לו למחיתו—לאחרים. זהו באמריקה מוסר העם. באירופה מוסר העם הוא, כי הון היחיד קדוש הוא. פה, גם אצלנו היהודים, נמצאים עשירים אדירים בעלי מיליונים, שצברו הון עצום על חשבון העם והם כעכברים היושבים על דיגרים מונעים כל אדם מלהנות מנכסיהם וגם הם עצמם אינם נהנים מהם הרבה. והם חושבים כי רשות להם אף למנוע צדקה לעניים, כי הונם הוא ואסור לאחרים להשתמש בו. רווולט נשיא אמריקה מחייב את העשירים האלה. שלשת הדברים האלה, אם נבחנו מעט לאור הנר, הלא נמצא, כי המה שלשת הדברים האמורים במשנה שלנו, (אבות א' ב'), שהעולם עומד עליהם, תורת שמעון הצדיק. באמריקה כבר באו עליהם.

ענינים מדינים

פתיחת הפרלמנט באוסטריה. הפרלמנט נפתח לתקופת הקץ. ראשית מעשהו היא לדון בהצעות

נחוצות ע"ד הברית עם סרביא וע"ד יחס הממלכה לאונגריא, אשר חזקה עתה מאד בהשיגה את השלום ומניסטרום אמיץ ש"י ראשי המפלגות הלאומיות, אשר יהאמץ בליות מועצת הממלכה האונגרית, שתבחר בחדש הבא, להגביר את אונגריא על אוסטריא. מפני המצב הזה באונגריא ירא גם ראש הממשלה האוסטרית הבארון גאוטש והוא נושא ונותן עתה עם ראשי המפלגות להחליף את המניסטרום-הפקידים במניסטרום של הפרלמנט. כל ראשי המפלגות הגדולות יתכנו למניסטרום רק גאוטש לבדו ישאר על בנו בראש המניסטרום. נגד ממשלה אונגרית חזקה יכולה לעמר רק ממשלה אוסטריית חזקה מתוך הפרלמנט, אשר כל המפלגות הגדולות תעמדה למשען לה. הועד הפרלמנטי הממונה על חוק הקון הבחירות עושה מעשהו בשקידה. הממשלה החליטה לתת לכל המפלגות את שאלתן, להוסיף על מספר מנרטיהן. על הנ"ה המנרטים שהיו בהצעה הראשונה, הוסיף הממשלה ב"ד, מהם י"ב לאשכנזים, עשרה לפולנים, אחד למשבים ואחד לאיטלים. ביחד יהיו תע"ט צירים. הממשלה הבניסה הצעת חוק נגד התחרות הסוחרים בתחבולות של תרבות.

הממשלה החדשה באונגריא. אחרו ראשי המפלגות להבין, כי טוב להם להפוש את הממשלה אף בתנאים לא נוחים להם מאשר ישלחו אחרים בהם נגד-העם. עתה בתפשם את הממשלה ינהיגו הכל ברוח לאומי קיצוני ויחנכו את כל העם על פי דרכם וזה הוא הדרך הבטוח המוליך להפרדה נמורה מאוסטריא. מלחמת הבחירות כבר החלה, כבר נשפך דם. האזרחים מהלאומים האחרים קמים על המאריארים כמקום שירם תקיפה.

המשבר בסרביא. המיך יצא מהמנובה, כי אין בח סרביא יפה לעמד בסרובה נגד אוסטריא הקרובה. שני דרכים היו לפוליטיקה הסרבית: לברות ברית-מסחר עם אוסטריא ולחזק בזה את מצב הכלכלה והמסחר לטיבת האזרחים הסרבים, שכל משאם ומנהם קשורים עם אוסטריא או לסרב בזה ולהתרפס לפני אנגליא, לגרש את כל המשתתפים בהשמרת בית המלך הקודם, ובוה קו קנאי הסרבים, בלי כל יסוד, כי בעזרת אנגליא הנחל ממלכת סרביא את כסניא בבוא מועד. הדרך הראשון הוא בטוח והדרך השני הוא היתה. עתה נצח השבל הישר על ההויה. ניקולא פאסיץ יעמד בראש הממשלה, יכרות ברית-מסחר עם אוסטריא והשלים מבית ומחוץ ישוב על מבוננו. על שלום עם אנגליא תוכל סרביא לוהר, כי אין לה שם עסקים גדולים.

הבחירות ברוסיא. ה"קדטים" (קינסטימוציונים דמוקרטים) הולכים מחיל אל חיל בבחירות. גם האצילים וגם האכרים בוחרים במתנגדי הממשלה.

למרות החשך, הספיקה לראות את פני הבריות המשונות המוקפים בשער סבוך, את העינים המפיקות נגה עבור ירקרק המעוררות פחד ונעל נפש כאחד, את הפיות הגדולים והרחבים, את המלחעות הלכנות והחרות, את הלשונות הארוכות והאדמות, את הידים העבות והשחורות המתופפות על החלון בחוקה. והמחנה, מחנה כבר, ובתיך המחנה עומד העגלון, אשר הוביל את ליוה אל התיאטר וברגע אשר דאתה ליוה קרא בקול: נרות, נרות! וימחאו השעירים כף ועל הבמה הופיעה אחת המשחקות והזמר בקול יפה ופתאום נראו בידי המשחקות שתי מנורות וליוה מכירה את שתי מנורותיה והיא מכמת היטב בפני המשחקת והנה היא אמה המתה. והמשחקת — האם בוביה בקול מר ופתאום העיפה עינה על ליוה ותבירה ותקרא בקול מחריר: ואת הנך פה! ותשליך את המנורות לעומת ליוה והן דאות ודאות ועוד מעט ותרוצצנה את גלגלתה. ותצעק ליוה ותיקץ והנה חלום.

ותקם ליוה מעל משכבה ותציג את הנרות על השלחן ותברך ותדליק את הנרות לכבוד שבת קדש... עזיאל לביש קארנבליטה.

ליהודים יש כבר עשרה מנרטים. והם מקוים להשיג עד עשרים. רוב הנבחרים היהודים נבחרו בפרוגרמה יהודית לאומית. הצאר יוציא מניפסם חדש, להודיע את הכונה ממשלתו לימים הבאים. בו נמצאים העקרים האלה: ממלכת רוסיא היא אחת שלמה ולא תוכל להתחלק. פינלנד היא חלק ממלכת רוסיא, רק עניינה הפנימיים יתבלבלו בחקים מיוחדים. שפת רוסיא היא השפה הבללית לכל הממלכה, על אופני השמוש בשפות אחרות יצא חוק מיוחד. הצאר הוא מושל יחיד. הוא ממנה את המניסטרום ואת הפקידים הראשיים וקובע שברם (הזכויות האלה ישנן גם למרכים אחרים, שאינם מושלים יחורים. המע). לכל נתיני רוסיא יש רשות לבחור לו מקום לשבת בכל אשר ייטב בעיניו (אם כן, גם היהודים בכלל. המע). אם יחמא איש ישפטה רק השופטים ע"פ החקים. מותר ליושבי רוסיא להתאסף לאספות, אך אספות של שלום ההיינה והמשתתפים בהן לא ישאו ברי נשק ולא ישימו נגד עניניהם מטרות שנאה לשלמון. חפש הרת לכל נתיני רוסיא. על המרת הרת יצאו חקים מיוחדים. אנשי חוץ לארץ נהנים מחקי הארץ בשעור שיקבע חוק מיוחד. אין חוק מהקים רק ברשות מועצת הממלכה, הרומא ובאשור ע"י הצאר.

על המצפה

המבטא העברי.

מלבד שמות התנועות וצירופיהן בידי המנקרים, המוביחים ברור כאמור, כי בטאו אבותינו או את החלם ou ואת הצירי ej ואת הקמץ הגרול o, לאמר, שהשתמשו במבטא הנוהג היום אצל אחינו יושבי אשכנז ולא בזה הנוהג היום אצל אחינו גולי ספרד; נוביח גם מטבע התנועות בכלל ומתולדותיהן בשפתנו העברית בפרט, כי מקצת המבטא האשכנזי נהג בלשינונו מאז מעולם ולא השתנה באשכנז ברל ומקצתו נהג כבר לכל הפחות בראשית בית שני ואולי עוד כמה מאות בשנים לפני כן. ולמען יבינו המעינים את דברינו, עלינו לשום בראשונה את מוצא התנועות מכלי הדבור ויחסן אשה לרעותה לפני הקוראים בצורה זאת:

ai	a	au
	a	
	ê	ô
	ë	ö
	ë	ö
	ø	eu
i	ü	ü
i	ei	ou
i	ü	ü

מזה נראה, כי יש רק שלש תנועות ראשיות: a הולד בפתיחת הגרון בלי כל מעצר, i בהעצר הנשימה ע"י חבור הלשון ורחק, u בהעצרה ע"י סגירת השפתים, ואולם גם סגירת החך וגם סגירת השפתים אפשר לעשות בחזקה או ברפיון, לאמר, אפשר שהרדק הלשון לחך ואפשר שתרדף עליה וביניהם רוח גדול או קטן, וכן בשפתים. כמובן יש מקום בנתיבות העולים כי u עד a, מהסגירה הנמורה עד הפתיחה הנמורה, למדרגות רבות. בכוננו את התנועות החכיות ואת השפתיות בשפות שונות נמצא חמש מדרגות: א) באשכנזית (nür, mür, ב) Rind, und, ג) Löben, Leben, ד) Gold, Welt, ה) באנגלית cap (קרא cêp), ball (קרא böll), ai מרבבת מפתיחה גרונית וסגירה חכית ולעמטה au המרבבת מפתיחה גרונית וסגירה שפתית; ei (צירה אשכנזי) מרבבת מחצי סגירה וסגירה שלמה בחך ולעמטה ou (ח"ם אשכנזי) בשפתים; oi (חלם לפני) מרבבת מחצי סגירה בשפתים וסגירה שלמה בחך

מהעולם הציוני

ימי השקל. הועד הפועל של הסתדרות הציונים פקד, בי ימי ג' ד' וה' לחדש סיון (שלושת ימי הגבלה) יהיו ימי השקל לציונים אשר בכל העולם. על כל הציונים לשלם את שקליהם בימים האלה ולהתאמץ ככל כחם, כי קצוץ השקלים יהיה לגלוי המשמעת בהסתדרותנו כאופן נהדר ולמניפסטציה מלאה עוז לרעיון הציוני. — הועד הפועל שלח אל ועדי המדינות את הפקודה הזאת כדבר ימי השקל והוא בשוח, כי כל חבר ההסתדרות יתאמץ ככל עוז לעשות את ימי השקל, שהם כחינת הכח להנועהנו, לימי כבוד לציונית, וזאת פקודה הוה"פ:

„קביעת ימי השקל, שהיתה נהוגה עד כה במדינות אחדות, לחובה להסתדרות הכללית, תכליתה: (א) לעשות את השלומי השקל לאות על חזקונו ולמופת על כשרונו פועלהנו; (ב) להראות לא רק לחברינו בדעה, כי-אם גם לעיני כל כאי עולם את הכן הנועהנו ואת ערכה; (ג) להביא סדרים בנכית השקלים ולהעמיד בזה את המכונה הפיננצית של ההסתדרות על יסוד חזק. על שלשת העקרין האלה ישימו ועדי הארצות את עיניהם כהכנה ימי השקל. בימים ההם יהאספו אספות בכל מקום לשובת השקל. כל ציוני יקדיש את עצמו לעבודת השקל, להשתדל לרכוש אנשים חדשים להשלומי השקל ולרעיון הציוני. ההכנות, שיעשו הוערים להצלחת יום השקל התיינה כמובן מהאימות לתכונת כל ארץ. בקצת ארצות התיינה גם ההלכות בחוצות והפננות. במקום שאפשר ידרשו גם ככיהכ"נ על ערך היום. ועל הכל צריכה האגניטציה להיות מבית לבית ומפה לפה. כשורה הראשונה יתעסקו בזה בני הנעורים. כזה יהיה שעת הכשר להשמיע כעם מה היא הציונות, ההסתדרות הקבל כזה חיים חדשים וכה חדש. העבודה צריכה להיות באופן שכל החברות הנמרנה חשכונוותיהן בסוף חדש יוני והשלקנה את הכסף.”

„אמונה.” זהו שם אגודה חדשה, שנוסדה ע"י הציונים בגליציה המערבית להוצאת ספרים, גליונות לתעמולה וחוכרות כולל. כשבוע הזה היתה אספה כללית בקראקא. כל חבר לקח מניה אחת או יותר כת עשרה כהרים.

ע"ד האתרונים. מלכוב כותכים לנו: ועד אגודה „הקוות ציון” יתעתד לפעולה בככד ראש. הוא רוצה לערוך מכתבים חוזרים אל גדולי הרבנים, לבקש מהם חות דעתם ע"ד אהרוני א"י ע"פ התורה וההגיון הישר. נקיה כי הרבנים יתאמצו ככל עוז להמציא דרך להרגיל את אחינו החרדים כקניית אתרוני א"י, אשר כזאת תלויה פרנסת אחינו הגננים והפועלים כאה"ק.

מכתבים מערי המדינה

קראקא. ביום כ"ב לח"ז היתה בלשכת הקהלה פה אספה כללית של חברת התמחוי היהודית. היושב בראש ד"ר רפאל לאנדא ערך דין וחשבון מפעולות החברה, אשר חלקה כשנה שעברה יותר מארבעים אלף ארוחות הצהרים ואשר עמלה ביחוד לזון את גולי רוסיא. מועצה העיר הוסיפה על תמיכת הח' בשנה הזאת עד שש מאות כתר. ד"ר לאנדא הזכיר גם את עזבונו המנוח ה' ברוך אייכהרן סך שמונת אלפי כתר לזון עניים חנם. בוכוח על אדות הדין והחשבון שהשתתפו האדונים אברהם מרגלית, אפאטקעצ'ר, ל. ריוענבערג, גדליה לאנגראק, אברהם לינדענכויס ומאשלער. הדו"ח התאשר פה אחד. — קופת החסכן בעירנו קצבה כישבתה כיום כ"ג לח"ז את ההמיכות האלה למוסדם יהודיים: לכדק כיהב"נ הישן 8000 כתר; לח' „הזהרו בכני עניים” 300 כתר; לח' „יד חרוצים” 200 כתר; לח' „אסיפת זקנים” 400 כתר; לח' „בקר חילוכ” 150 כתר; לח' חילוכ מבריאים 200; לח' „מלביש ערומים” 100 כתר; לזון תלמידי

כידוע בא גם הראשון לחזק הענין ככנין הככד (קטל) ובני התנועות המרכבות מוסיפים עליו. באופן הזה הבנין פונן אחד עם הבנין kautala. כמיכן התגלגלו התנועות האלה, אשר שו אל התנועות בנות י' וו' נחית, אתן ככל גלגוליהן השונים ככל מכטא. ואפשר גם להפק, שירדה a כמעלותיה מימין ומשכאל עד e ועד o (כמוכן בדורות שונים, כי אין שני חקי לשון נומים פועלים יחדו) לאיוו הכלית או בלי כל כונה, והמקרה הזה חזון נפרץ בכל השפות. בספרד נשארו יפי זה התנועות האלה במצב הזה וכא"י ושאר ארצות השתנו למרכבות. שא"ה כזאת תקום לפנינו גם בצירה וחלם הכאים מכח e o i.* כהתגדל התנועות האלה לרגלי סבה במויית (מחמה הנגינה אי מפני פשימות ההכרה) תוכלנה להשתנות לתנועות גדולות בנות מיניהן e, o או למרכבות oi.

ואולם בעוד שכמיין אחד של צרי וחלם המכטא האשכנזי ודאי זקן מהספרדי וכשני המינים הנותרים הרבר שקול, כרור לנו, שכדבר הקמץ הגדול המכטא הספרדי זקן מהאשכנזי. ולחנם טרחו המחרשים להכיא ראיות ממרחק ולפלפל על מיה פרמיות בתכ, אם היא ערכית או עכרית. הלא כל בנין שפהנו גם כשהיא לעצמה ואף כי ככוננו אותה על אחיותיה מעיד עליה, שהקמץ הגדול בא כמעט תמיד מכח פתח (על הכא מכח קמץ קמץ: קדשי, קדשים וכדומה, והתורה היוצאת ממנו, עוד נרכר א"ה). ולמה ימימו עלינו משכילינו חרפה וכלמה, בהכיא המתמירים להיוון חיקרי לשון ראה — לא מהשפה בעצמה, כי-אם מגזנוים ודנים כו דין אורים והמים, שאין עליו תשוכה? ד"ר יוסף זליגר הלוי.

אבות ובנים

בשם הזה בא מאמר ראשי כגליון מ"ז, להראות על פרוד הלכות וההתנכרות, אשר כין הבנים ובין אכותיהם. העורך כא לידי מסקנא, שהבנים אשמים בזה. לדעתי תלוי האשם במדה מרובה באבות, כי הם לא ישימו לכם למאמר הגמרא: „יצר תינוק ואשה ההא שמאל דוחה וימין מקרבת”. האב החרד על כל מצות התורה אינו מחנך את בנו בדרך האמצעי, כי אם כאחד משתי הקצוות, או ישים עול ככד על צוארו ואם יכא הבן לעיר אחרת לשרת ככית מסחר או ללמוד מלאכה, ישליך מעליו את העול הככד ויחיה חיי הפקר, כי מי יאמר לו מה תעשה; או יברך ברכת „שפמרנו” על כנו כעודו קמץ וידחוף אורו כאלישע שרחף את גיחוי כשתי ידים ומה יעשה הכן שלא יחטא? הכן גם אם הוא ממפלגה המתנגדת לאכיו עוד נשרש בלבו רגש אהכת ויראת האכות, הוא יודע היטב, שלא מתוך הכרה הוא מתנגד, אבל אם יחרף אותו ומנהיגו — אם הוא ציוני — ויקראם „מומרים”, „אפיקורסים”, „כופרים” ועוד תוארים כאלה, ישלם לו ג"כ כמדה שמדר לו.

מזה נראה, כי כח המושך מצד אחד וכח הדוחה מצד השני, אשר ישתמשו בו האבות לחנוך בניהם המה היו בעוכרנו. החוכה מושלת על האכות לחנך בניהם בדרך האמצעי כמאמר החכם: חנוך לנער עפ"י דרכו, בבחינה וכזהירות עליהם להתקרב אליהם, ואי ידחום כשתי ידים, כי אם יצרפו שני הכחות, המושך והדוחה, או כלשון הגמרא דחיה וקרוב יחד, או נוכל לקוות לתוצאות טובות כסיפא דקרא, גם כי יוקין לא יסור ממנו.

* טעות בידי המון הלשנים המדמים, כי התנועות הקצרות המקוריות היו חירק קמץ ושורק קמץ והם השתנו בסורית ובערבית (החדשה) יסגל קמץ וקמץ קטן מלבד שהתולדה הטבעית היוודת כפתח אם כל התנועות, פוגעת תחלה בסגל וקמץ, הנה ראינו, כי התנועות האלה משתנות גם בעברית בהתגדלן בהכרה פשוטה או בהכרה משמעת לצרי וחלם והם יכולים להולד לפי כל המכטאים רק מסגל וקמץ ולא מחירק ושורק. בסורית וערבית נשארו e o ובעברית השתנו לפעמים לחירק ושורק. גם i u עברו בטח כדרכם מן a כראשונה את e ואת o, ואך הם כלו את רובם עיר בשפת שם העתיקה, כטרם נפרדו ממנו בנותיה למשפחותיו.

וחלופה eu מחצי סגירה כחך וסגירה שלמה בשפתים. כל התנועות, המצינות בקוים למעלה, מוזגות מהתנועות החכיות ומהשפתיות המקבילות אליהן. כל הרוצה לעמד על תוצאות החקירה כמאמר הזה, עליו להתבונן בלוח התנועות אשר למעלה וככאורו היטב. אף זאת ידע, כי כל התנועות רצות ושובות כמסלות האלה בכל השפות מדור לדור, נסגרות ונפתחות, מתלכדות ומתפרדות, מתגדלות ומתקטנות, מתמזגות ומתפשטות כאין הרף. השונים האלה בתנועות והדומים להם כהמלות (קאנזאנאטען) הם חיי כל השפות ומהם נולדים תמיד מדכרים חדשים ולשוניות חדשות.

ענה נשוב אל תולדות התנועות בלשון הקרש ונשים לכ ביחוד אל הצרי והחרים והקמץ, אשר כהם עקר המחלקת בין המכטא האשכנזי והמכטא הספרדי. הנה ידוע לכל מבין, כי הצרי והחלם נולדו כשפתנו כשלושת אופנים שונים: א) צרי מהרכבת פתח וו' (בית, בית) וחלם מהרכבת פתח וו' (יולד, נולד) (שניהם כמעט תמיד מלאים י' וו'); ב) שנויי a, אשר תמצא עוד בערבית וכסורית של כת הנספריים ולפעמים כצורת קמץ גם כעברית (עבדא, עבדה, שאַלַה, שאַלַה) (מראים או חסריכ); ג) שנויי סגל וקמץ קמץ (חלבני, חלב, קדשי, חדש) (כמעט תמיד חסרים) בכל השפות השמיות נקראות התנועות, אשר יצאו מהן הצרי וחלם מהמין הראשון, ai, au, והמדכרים לא ירגישו, כי ככר נחו הי' והו' והתנועה הפשוטה כהכרה המרכבת שבה להיות הנועה מרכבת בהכרה פשימה; כי אם יקרא איש פתח או קמץ ואחריה י' שואית, תהפך לו מבלי משים לתנועה מרכבת ai, oi. כן היה כימי קדם גם בקריאת פתח או קמץ ואחריה ו' שואית; כי הו' לא היתה, אז המלה חזקה הנעשה כחכוך השנים העליונות כשפה התחתונה כיום הזה, כי אם המלה קלה קרובה לתנועה הנעשה כרעד שתי השפתים כמו u במדה הצרפתית suis או w במלה האנגלית world. מעשה ו' כזאת בשפתים מקביל ממש אל מעשה ו' בחיך. זה הוא סוד נחות הו', אשד לא נכיינה עוד לפי מכטאיו אנו. הערבים שמו תמיד אות תשדיר (שוא) על י' וו' אחרי פתח; כי דגו בה דין נח נראה! וכסורית כג"ד כפ"ת אחרי י' וו' כזאת דגושות. גם נקדנינו דגשו כג"ד כפ"ת אחרי א, א, או, או ויקראו לי' ולו' כאלה מפיק. רק בעלי הארמית שכדניאל הכירו את האמת וינקדו תמיד תוים, בלי דגש. בעכרית נמצא כזה רק פעמים אחדות: תְּקִיתָ, תְּקִיתָ, אֲדִנִי בָּם (תהלים ס"ח י"ח). קו תהו (ישעי' לד י"א), תְּקִיתָ (תהלים קמ"ו מ"ו). כזה סרו כל פלאות בעלי המסורה ובעלי הרקדוק במלים האלה והרומות להן. מובן מעצמו, כי ai oi לא השתנו בעברית e o, כי אם e i ou וכן היא קריאת הצרי וחלם באשכנזי עד היום הזה. כי לפי חק ידוע כלשונית יהרמה לרב מכטא לרעהו הכא אחריו (חק הרמיון, אסמיילאציאן); ובכן קרבה ha מעט אל הו ותהי e, יחדו ei, וכן כחלם קרבה an אל הו ותהי o, יחדו ou. אפשר אמנם, כי החלק האחד ידחה את רעהו בתנועה מרכבת והיא תהפך לפשוטה, וככן יכלו הצרי וחלם האשכנזים להשתנות לצרי וחלם ספרדים, ואפשר, כי המקרה הזה קרה כאמת כספרד; אבל רחוק הוא מאד להאמין, כי גם בא"י ובכל קרה כזה כומן מן הזמנים, אחרי אשר נמצא את הצרי וחלם המרכבים שם בזמן הגאונים, כאשר הוכחנו, וכן באשכנזי נמצא אותם ובמכטאים האחרים (ליטי, פולני ואונגרי) נמצא את תולדותיהם. אם נמצא את הצרי וחלם האשכנזים גם כומן מקדם וגם כומן מאחר, הגיון ישר הוא להעמידם על חוקתם ולהאמין, כי לא השתנו כל עקר. אמנם בצרי וחלם הבאים מכח a וכן באלה הכאים מכח תנועות קטנות אין להכריע, אם המכטא הספרדי ראשון ואשכנזי שני לו להפך. אפשר, כי להכליט הענין קבלה a עוד סגירה חכית לפעמים וסגירה שפתית לפעמים אחריה ותהי למרכבת (עיין בלוח התנועות בשתי הנויות העליונות). מהמון הרמיונית נתבונן נא רק בבנין katala הידוע בערבית ובשני הבנינים kautala, kaitala המצויים בכושית.

ב"ס 200 כתר; לח' התמחו 400 כתר במקום מאתם שכשנה שעברה.

טרנוב. בישיבת מועצת הקהלה ביום א' שבע זה היה החלטתה, אשר העירה חמה עזה ככל העיר, כי היא בזיון גדול לקהלה. מומר אחד, רוקח שמו, שאשתו היהודית נקברה כביה"ק היהודי הנייב קקשה אל לשבת הקהלה, לתת לו רשיון להוציא את מתו מן הקבר, לקברו בביה"ק הנוצרי. את דעת הרב וכת דינו בשאלה הזאת, הנוגעת לענין הרת, לא שאלו ראשי הקהלה והכניסה נתיימה לשובת המומר. כשמוע הרב וביה"ד ערכו מחאה עזה נגד ההחלטה הזאת בדעהם, כי פנית עצמות ממקום למקום ובפרט למקום כזה היא נגד התורה. אבל אין אחרי מעשי ראשי העדה בלום. הרבר כבר נעשה. עתה שואלים כל אנשי עירנו: מי נתן לראשי הקהל יפוי כח להתערב בעניני דת? ההתנגדות גדולה פה.

אב"ק.

לבוב. כירוע הוציאו ראשי המתבוללים המתכחשים לעמם מכתב-חזר, שבו התאוננו כמר נפשם על פעולות הציונים השואפים להפרר מן האזרחים, ויעוררו את אנשי בריהם בעלי "סל פוסקיע" להלחם בציונים ולרדפם, ויקראו לכל איש מישראל, הדרוש מיכת אחיו (כלומר הפולנים), לכתוב ירו ל"חברה גלדמן". בין החתומים על מכתב החזר נמצא גם ר' שמואל שמעלקי איש הורוויץ. נשיא לשבת המסחר. על כל החתומים אין להתפלא, כי יריעת היהדות מהם והלאה וכבר התרחקו מאחיבם. אך על ה' הורוויץ נתפלא מאד. ראשית שהוא יודע פרק בספרות היהדות ובילדותו למד אביו ורכא, ושנית הלא הוא בשיחתו עם בותב המורים האלה לא יכול התאפק מלשבח את הדוד הצעיר ככקרי ביה"ס, ששבו לעמם ולשפחם ועור, ומה זה עלה על לבו לשנות פהאם את דעתו ולהחבר אל המתכחשים בתחית עמנו? ומה עשו בעלי מוכתנו? עמדו וייסדו סניף לחברה גלדמן, במה להתבוללות ולפשיעה בישראל, בעירה מסמי הגדולה בעזרת נככדי הקהלה. הידעתם את הקהלה הזאת? הלא היא עיר חסירה וצנועה. ליסר שם חברה ציונית אי אפשר כשום אופן, וליסר שם חברה להתבוללות על שם גלדמן ראש המתבוללים אפשר היה... פתרו נא לי את החידה! דרשה יפה דרש פה המטיף דר. יחזקאל קרא כפסת. את הפסק, "ולא יאמרו עוד חי ה' אשר העלה את ישראל מארץ מצרים, כי אם חי ה' אשר העלה את ישראל מארץ צפון ומכל הארצות" באר כאלו כתוב, "לארץ צפון". ובוזה העלה חרם, שהנביא מרמו על הפדות וההנחה בארצות הגלות וגאולת ישראל כבר נתקיימה בחרות, שנהנה לנו. המטיף בכה על אנשי דורנו (הציונים) המפקקים בגדולי דורנו והאמונה במנהיגי הדור (ד"ר כיק) רפויה כידם וירחיבו לשאור אותו שאלת דתן ואבירם "מי שמך". בעל ה"טאגבלאט" ענה כחשו בפניו על השוותו את המנהיג הזה למשה רבינו, שמסר נפשו על אחיו, כעוד שהמנהיג הזה מיסר נפשו בעד כבוד עצמו וכבוד אחרים. ואנחנו נוסף לשאל את המטיף מי שמך למליץ טוב בעד המתכחשים לעמם? הנעלם ממנו דברי אצילי הפולנים עצמם דיעדושיציקו וגניעוואש נגד המתבוללים? פכ"ג.

ליונסקי. (עלילת דם מופרה). אצל היהודי י. שיף השרת שפחה נוצרית קמנה. השפחה תושב לדבר יהודית, אות היא כי שרתה כבר אצל יהודי, ובכל זאת ראו פלא. בשבת הגדול אחה"צ השמיעה השפחה בשוק קול: "גיוואלד הצילו הצילו!" ולפי שבת היהודי בפרוד העיר, בין נוצרים, ההאספסופ כרנע כל שכניו לקולה. על שאלתה למה הצעק? ענתה, "כי בריחה ישחטוה היהודים לקבל דמה למצותיהם". הנוצרים ששמעו את דבריה לא היו חסרי-דעת וירקו כפניה, והזהר הזהירו אותה, לכך תצעק ואם לאו יובילוה ביתה המשוגעים. אם במזיד או בלי דעת עשתה זאת אי אפשר להחליט. אך תיכף חרלה לצעוק ותשב לעבודתה. — כעין מעשה נסים הוא גם המקרה הזה. ככפר וויעריץ גר יהודי כמה שנים, שמצא מחיתי מכסחר התבואה. ולפי שעני היה, המכו עשירי-האכרים אותו בהלואה "גמלת חסד" וכה חי עממה כמה שנים עד שהם בתמם האמינו ביושר לבו וילוו לו ד' אלפים כתר. אבל הפעם מעל הניכל בכסף זרים ויכרח לאמריקה וצדור הכסף לקח אתו, ואת אשתו וב"ב עזב במצב סכנה, כי האכרים התרגנו עד מאד. וגם "מנין" היהודים גרי הכפר פחדו לנפשם וכמעט הניע לפונגוס. אבל גם בזה הראו האכרים לדעת, כי לב אדם להם וחמתם שכבה מהרה. שני המקרים האלה יתנו עדיהם, שלב האכרים מסכיבות עירנו מיב לנו. J. S.

סניאמיץ. ביום ה' שבע עשר בשעה י"א לפני הצהריים פרצה אש בבית נוצרי אחד, אשר מחוץ

לעירנו. הרוח המזרחי, שנשב אז בחזקה, הולך, את האש העירה לרחובות היהודים ועד שתי שעות היו למאכלת אש כשתי מאות בתי יהודים. הנזק עולה למאות אלפים, כי נשרפו ונחרכו כמה אסמי הבואה וקמח ושאר סחורות. אין לשער את גדל האסון, כי כמה עשרות משפחות נשאר בלי משען לחם ואין מקום ללון. בתי נוצרים נשרפו יותר מנאת. בניציון טויבר.

רעמהע. (אונגאריא). זרוע הנאורים, אשר נחתה עד כה על קהלות החרדים במקומות שהיו כהם כמספר חשוב, נשברה והחלש מאז התמנה לנשיא קהלות החרדים ר' אברהם פראג נקל. בהשתדלותו הנמרצה עלה בירו שהמלך קים ויאשר את תקנות ההסתדרות של קהלות החרדים משנת תרס"ה. ואינן עוד מפלגה בתוך היהודים כמו עד כה, כי אם ריגן כקהלות אמונה מיוחדת. הורות להשתדלותו לא נתנה טחנת הקיטור ככורפסט בשנה הזאת את מחיר הרשיון לפתוח קמח של פסח למרכו קהלות הנאורים. ובהשתדלותו נצחנו אנחנו האורקים שהמניסטר לעניני הרהות הוציא חוק שיהודי העוזב דרכי השתחן ערוך אינו יכול לחוות דעה בענינים יהודיים וכמועצות הקהלות העומדות על כסם החרדים. — רעש גדול בכל מרחב ארצנו לפני הבחירות למועצת הממלכה, ברעש הזה התערב גם קול ראש הכמרים הקתולים (פרימאס). המזהיר את הכהנים הקתולים לכל יתערבו בבחירות, לכל ישפיעו על העם ולכל יקומו הם לצירים. אם יתנו און קשבת לרכרוי נראה במשך הבחירות בימים הקרובים. שמואל מילער.

מכתבים מארץ ישראל.

צפת. בי"ז כשבט כאתי לצפת ובעכרי כרחיב היהודים צלרו אוני לקול תקיעת שופר מכתב"ד הסאנרצי. עמדתי משתנים על החיון הנפלא, ובדרך שחוק אמרתי: אולי הנחינו פה לתקוע כשופר גם כראש-השנה לאילנות וכשנה הזאת חל בשבת, ע"כ ברין הוא שידחה ליום המחרת, ולא למחרת. השיב אותי אחר ממכרי: בהמ"ד זה מלומד בחקיעות גם כהושענא רבה, לא יכולתי להתאפק ואומר: אסורה נא ואדאה המראה הגדול הזה, קול שופר בי"ז בשבט. עליתי לביהמ"ד ואמצא שמה המון אדם רכזבראשם וישיבים הממונים על חליקת הכסף של ר"מ כעה"ג מכולל גליצא. מה זאת? שאלתי, ואין משיב אותי דבר ויביטו עלי כפנים ועומות. בסוף השיב אותי אחר: האם לא שמעת? בירשע אחר החציה לכתב על הצדיק האמריכר ב"השקפה" כי ח"ו נתפס במאסר. והממונים הישרים אמרו: עושה תבלה ימחה שמו מפנקס החלוקה הוא וזרעו. מתוך דבריהם בינתי, כי עיקר דאגתם היתה, שלא לתת לבני הכולל רשות לשפך ישיחם כעתון ולהודיע צערם לרכים. הממונים המתניו על אחר מאנשי הכולל, אשר שמו פניהם כו להתגולל עליו לעשות בו שפטים (הבא על החתום ב"השקפה" הוא ממלכתי פינבי שלהם, ע"כ רצו לחפות עליו ולהתגולל על זולתו) כבאו עמד לפני השיפטים הממונים הוא ובנו בשבעים ושבעה חקירות ובריקות ולא מצאו מקום ל. אשימו וכלל זאת קראו את המנילה שכתבו עליה כתב החרם ויתקעו בשופר. ובעמדי בתוך הקהל שמעתי מפנות ביהמ"ד מתלחשים לאמור: הכן עשו הממונים גם לאלה שנכשלו כעונות גסים במקרים לא טהורים? ומרוע יחזיקו הממונים בידי אלה, אשר שלחו יר במכתבי זולתם ואשר הכו אשה אחת מכת רצח, אשר על פי דין הש"ע הם חייבים נידוי. ולבשתנו רק המה המקבלים חלקים גדולים בכסף החלוקה והמה רוח החיים כאיפני הנהגות הכולל ודברים שבקדושה. ודעהו השיב אותו: העוד לא ידעת, כי האמריכל והממונים הם כנומלים זל"ז? השבחה מצעה שהיה בשנה העברה, אשר אחר שפך שיחו לפני האמריכל, שהממונים גרעו לו מחלקו שא ברתי. ומיר הניעה פקודה נמרצה ממקום גביה בזה"ל: הנני פוקד ומצוה (גזירת מושל יחיד) לענוש את ה... כסך עשרה ר"כ על אשר הרהיב עוז לקביל על הממונים. השואל אמר: אינני מאמין בשום אופן, כי מפי האמריכל כעצמו יצאו הדברים, אנכי מחליט כי הכל מעשה ידי הסופר פרידמאן הירוע בכור לבנו וגניץ כפיו ורעהו השיב אותו ככעם: האם לא ראית את הגליונות, אשר נדבקו על דלתי כהב"ג ולהבדיל על על דלתי המיחץ העתק דברי הפקודה בעצם ולתת דיו של הנשיא לאמור: יען מרגלא כפי מחרחרי דבי, כי ר' יוסף פרידמאן עושה הכל בלי ידיעתי, לכן בתבתי בעצם כתב ידי. כשמעי דברים כאלה נמס לבי בקרכי ואומר: זה פרי החלוקה. עזבתי עסקי בעיר ולאט לאט החלתי להתחקות על תהלוכות הכולל הזה ומצאתי, כי בו ממשלה בלתי מוגבלת, חסם וזדון

ותעלולים ימשלו בו. ר' שמחה נתן גאסענבויער נתמנה לסוכן הראשי, לצוד דגים במים עכורים והיה כל החפץ שיהיה שמן חלקי כחלוקה יניש לו מנה אחת אפים בקידה והשתחיה ואו הבל על מקומו יבא בשלום. והעני והאלמנה, והיותם, אשר אין יכולת בידם למלא גרונם של תלמידי חכמים הללו, נגרעים ונפחתים עד הריומא התחתונה, וכל המרכזה לספר הרי זה משיבח. איה מנהיגך כולל גליצא! בחלקת שפתיותי ובלשין רמיה הצלוח הסוכו לגנוב רכב אחרים מנכרי גליצא וימלאו ידיו לפסיע על ראשי עם קודש, לרבא תחת רגליו כל עניי ארץ. אם לא יעשי סדרים בחלוקת הכסף ולא יוציאו חשבון מפורט אגלה איה פרטי מעשיהם ותועבותיהם, כל הגזל והחמס הנעשה כפרוטות עניי גליצא ובכסף הורושת של צואות ש"מ...

אנשי הכולל יודעים ורואים הכל, גם הנעשה לפנים אך הקלעים ומגישים כאיזמל פחד החותך בבשרם, מן יראים הם לנפשותם לפתוח פה ולהוציא הגה, כי בכר ראו ונכחו לדעת, כי כל כל שיוספים יצעוק ויוספו לענותם וכבר הורגלו להוריד לארץ ראשים "ברחל, לפני גזויה נאלמה". ידעי נא אנשי גליצא ולא יהיו רק כנתבעים ונותנים מבלי בקש חשבון בסדר החלוקה. החלוקה אמנם נחוצה באה"ה ובלעדה לא יוכל הישוב להתקיים, אבל כסדרים נבינים וישרים ולא שתהפך פה לרועץ ולמקל חברים, לא על דעת הרב הגביר מוהרי"ל סיפר נ"י יחלקו פת, כ"א על דעת הנקי כפיס ד' יוסף פרידמאן, והוא ושותפו יודעים את אשר לפניהם. יש לראות חליפות אגרותיהם כאריות ונקודות וגימטריאות על החשבון אשר ביניהם. אמנם הרב הגביר מוהרי"ל סיפר נ"י הוא גזבר נאמן לשקטי הקידש, אבל הלכה פסיקה: "צדקה נגבית בשנים ומתחלקת בשלשה". ועכ"פ מדוע לא ידפיס רשימת המקבלים כפרוטומ? — ידעתי, כי כאשר יצא מכתבי זה לאור יושיבו כסאות למישפן, יתקעו בשופר וימתחו קו חשד על נקיים וירכאו אכיונים בשער, אבל באיה הצפת, אשר קושי השעבוד ימהר קץ ישועתם. — ואל אחינו כגריצא אישם דכרתי: אם חפצים אתם לדעת אמיתת הדברים ואם באמת רואנים אתם למיכת אחיכם באה"ה, שלחו מכס שנים שלשה אנשי צירה, בעלי דעה, לבקר את שלום אחיכם בערי הקדש ותראו אם כנים דברי המכתב. אמת מארץ הצמח.

הערת המערבת. הכותב העלים שמו ממעם מוכן, אבל הוא ידוע לנו וככ"ז לולא כאו זה כמה פעמים תלונות כאלה על מעשי הממונים על כולל גליצא בא"י לא היינו מאמינים. גם מגליצא יבאו אלינו כפעם בפעם כהבו ערעור על שאין כפרסמים חשבון מפורט על הסכומים הנחלקים. מגליצא נאספים בכל שנה יותר ממאת אלף כתר ואחרי שהענינים מכולל גליצא כא"י צועקים מיד חמס ושוד, שאינם מקבלים סכום כזה והכל מאמינים כל זמן שלא יראו חשבון ברור, לכן משים הסר מסך עקשות פה החובה על הרה"ג מהרי"ל סיפר להראות לכל העורם, כי חשדו ככשרים. אבל אין די במאמר של חרופים באיזה סמרטוט, כי אם מספרים ידברו.

מחרוב ומרחוק.

הרבן סאן פראנציסקא. אסינות גדולים ונוראים קרו כימים האחרונים, אשר ישארו כזכרונות דברי ימי העולם לנצח וכללם אין דומה לחובן העצום האחרון בכירת קאליפריניא. אלפי הרוגים ונשרפים ונטבעים יספרו פה. שלשה חלקים מן העיר הגדולה בת חצי מיליון נפש נחרבו ורק חלק רביעי נשאר. ימים אחרים היתה העיר ים של להבות ואין מנכה. כי לא היו מים בכל העיר, כי אין שם בארות, ביאם צנורות המכיאים מים מן ההרים והצנורות פקעו ברעד האדמה ויכלאו מימם. רק בתחלה אחת השתמשו שם לעצד כעד האש לכל תתפשמ: פוצצו כדינאמיט שורות שלמות של בתים. אך התחבלה לא הועילה, כי רוח סערה העבירה את האש למרחוק למרות ההפסק. ככמה מקומות נכרעה האדמה ותכלע בתים ומלואם. רבים בקשו מפלט להם כסירות על פני הים ומפני הרחק נהפכו הסירות וכלם טבעו כמצלות. מאות נפצעים ונצרכים שכבו בבית גדול אחד והרופאים עמלו לחכשם. פתאם אחזה האש בבית והוטושרים גרשו את הרופאים בחזק יד ורוכ החולים נשרפו חיים. רבים יצאו מדעתם מצמא, ככששם מים להשיב נפשם כשרב הנודא ולא מצאו בית משגעים אחד נשרף עם שלש

לחנך נערי היהודים בכל המדעים, בזמרה ובחלוקן עצמות בעבודת נגנים. גם קלוב לנערות היה ליהודים, ג"כ ב"ס לילדות ולנערות, להנבן בכל חכמה ומלאכה. עתה הכל ירד לשחת.

היהודים במאראקא. ועד חזרת "בל ישראל חברים" בפאריז קבל ידיעות מעציבות על אדות אחינו אשר במאראקא הפנימית. אל הצרות התדירות, שהם סובלים מחמת יושבי הארץ ומרפיון ידי הממשלה, שאין קולה נשמע שם כלל, נלוה עתה רעב בכד, אלפי משפחות צפויות לכליון, מפני הרעב נתונים שם אחינו למשסה ואין מציל. הם נמלטים בהמון רב אל ערי החוף, עשירי היהודים שם פותחים ידיהם בנרבת לכב לפליטי אחיהם. אבל אין נדבותיהם מספיקות. ועד ח' כ"ח מחלק שם סכומים הגונים. עם תלמידי בה"ס, שיש לח' כ"ח בארץ היא, מפרנסה הח' את כל ילדי העניים היהודים. כמעט וואן במאראקא עשו הנוצרים בשבת חוה"מ תבנית יודאם בכמה וישרפיה. בקנאה גדולה הככו מיסם אל ביהכ"ג של היהודים ויוציאו את ספרי התורה ויקרעו וינכלום. עושי התועבה היו ספרדים. הרב התאונן לפני הקונסול הספרדי וירע בעיניו, כי הלא המניסטר הספרדי אמר כאספת אלגזורס, כי ספרד תשמח שמחה גדולה אם תנתן ליהודי מאראקא זביות אורחים.

לחיים ולשלום. שכור אחד שתה י"ש ויקרא לכל העומרים אצלו: למשה וללייבוש! כאשר שאלוהו על מעם הדבר ענה: שוטים, אינכם יודעים למה אומרים לחיים ולשלום? שני שכורים היו, שם האחד חיים ושם השני שלום ומתלילים שזכותם תעמד בשתיה, ועתה יש בעירנו שני שכורים ושמן משה וללייבוש, ע"כ אני קורא למשה וללייבוש. א"ש.

תולדות אנשי שם בקראקא
משנות המאה השלישית ועד הזמן האחרון.
מאת
פ. ה. וועטשמייין.
(המשך מגילון י"ד—ט"ו)

וכך היו ררכי הלמוד בישיבות אשכנז בזמן ההוא; הרב היה משמיע לבחורים שיעור בנמרא עם "פירוש ותוספות". "הפירוש" הוא הסברת גופי הדברים, הפשט הפשוט, כפירושו של רש"י. "התוספות" הן תשובות על שאלות העולות מתענין בעצמו או בהשתוות הדברים למה שאמור בענין הזה או בדומה לו במקום אחר. לשני אלה סוגי הלמוד התלמודי היו קבועים שני זמנים מיוחדים. זמן הלמוד עם פירוש לחוד, וזמן הלמוד עם תוספות לחוד. אבל באלה עוד לא נשלמה עבודת הרב, כי עיקר ערכו ופרסוים שם התלתו היה תלוי בכישרונו לעשות "חידושים". היינו לחדש מעצמו בהרחבת באור הענין, להיות שיאל ומשיב, מותיב ומפרק, סותר ובונה כאחד. להתלמידים היה המושפץ להקשות על דברי הרב, כי המיזא ומתן בהלכה היה על דרך הובות, והיו מקרים שהתלמיד הורה את רבו איך לישב הענין כראוי. ומכל מקום היה כבוד הרב במקומו מונח, ולא נגרע ממעלתו מאומה. הענג הרוחני היותר גדול היה להתלמיד-חכם, אם עשה איוה "חידוש" בתלמוד, שלא קדמהו בו איש מלפניו. יכל המרבה לחדש הרי זה משוכח ביותר. בשעור, שהיה הרב משמיע לפני תלמידיו, נדרשו לו שתי מעלות להצמיח בהן: בקיאות וחריונות. יקר היה למצוא ברב אחד שתי המעלות במדה שוה באחת. מעלת החריונות הכריעה את מעלת הבקיאות, כי היו כלם תאבים לשמוע ולהשמיע דבר "חידוש", ותהי מעלת הבקיאות הילכת ורפה. חכמי התוספות בצרפת נרמו לזה שלא במתבוין, ואף נגד רצונם, שהיוצאים בעקבותם נמו בחריונות אחרי החרוד כלבד ויתאמצו להצמיח בשונם הנפלא, מבלי לרדת אל עומק ההלכה ולחתור למצוא את האמת.

הרגל. "האוניון" הישראלית החליטה להציע כאספה כללית כי אין בל שייכות בין היהודים ובין אלה מאחיהם הרוחים כל חובה מוסרית מפני תאות בצעם ותומכים ביד ממשלת רוסיא בכסף.

נקמת נואף. יהודי אחד במערה-יש-אוסטרא, איז מערגליק שמו. נקנס בסך גדול על עברו על חקי הסכס ויכרח לאמריקה. אשתו הצעירה התפרנסה מחנות ש"ל מוזן. ופועל אחד שקד על דלתותיה ויסיתנה לדבר עברה וכאשר לא נשמעה כו אים עליה, כי יורגנה. האישה קבלה עליו כביה"ד ודין הפועל נחרט למאסר. בצאתו מבית כלאו התנגב כלילה אל חדר משכבה ויור עליה ומיתנה ואח"כ ירה על עצמו. הוא נפצע, אבל יחיה.

ברכת "הגומל". עשירי היהודים, ברוסיא, שהרכיבו את עצמם אלופים לראשי היהודים. ברבו ברכת "הגומל לחיבים טובות" על אשר נצולו היהודים בפסח הזה משוד ורצה, שהבינו להם שונאיהם. אבך לא כביהכ"ג אצל סה"ת ברבו, כי אם בבית ראש הממשלה הגראף וויטה. באו לרודות לו על חסדו ואמתו, שפרש עליהם כנפיו ויגן בעדם. כמזנת חנם מאוצר טובה של הממשלה הם רואים את ההצלה. כי אמנם עתה נוכחו, כי רק רמיוה אחת היתה דיה למנוע את העם מרצוח את היהודים או לגרות את ההמון ואת הצבא בהם להרגם ולכזו הונם. אם אין הממשלה רוצה אין פוגרום ואם רוצה היא — מיד יהיה חשוך תרס"ו. האין טובה על גדולי היהודים ברוסיא לרודות לה ולראשי הטהלה בוין להלוות לה כסף וביחוד אם היא משלמת רבית גדולה?

מגרה סוד. עורך הדין הרוסי שידלובסקי פרסם בעתון את האמת בדבר הסבות של שוד היהודים. העתון הוא נאסר והכותב נתפיש. עתה בקש הנתפיש מאת ביה"ד לתת לו רשות להופיח את אמתת דבריו. הוא רוצה להביא ע"י המניסטר לעניני חוץ העתקות פוטוגרפיות ממכתבים, שכתב המניסטר הנהרג פלהבה אל שרי הפלך בחרסון ובקישנוב, אשר בהם צוה אותם לכל ימנעו את ההמון מהכות ביהודים. המכתבים נמצאים בלנדון כמערכת העתון "טיימס". גם רצה הנתפיש להראות כרו"ח של סינאטורים, שבדקו את המצב בארסה ובקיוב אחרי המטבח, שם נאמרו כי כרשות הנציבים נעשה המטבח. הוא מבקש לחפש אחרי המלגרות, שישכח משנה שר הפוליציה במניסטריום רמשקובסקי אל הנציבים כחדש אקטובר האחרון בפקודה, שלא תעשה דארמינסטרציא דבר למנוע את הרוסים הלאומיים מעשות הפעם ביהודים. האנרחים היהודים. ממשלת ארגנטניה הדרומית החלה להרע לגולי היהודים ולהצר צעדיהם. וזה הוא עקב תעלולי האנרחיים היהודים. צעירים אנרחיים באו שמה ובעודם זים בארץ ואינם יודעים אף את שפת הארץ הם מתחילים להלחם שם בממשלה וככהנים הקתולים וככל סררי הארץ. החצפה הזאת העירה שם. כנהוג, שנאה עזה על כל יהודי רוסיא והממשלה מחמירה מאד בכניסתם לארץ. הארץ היא היתה הארץ האחת, שמצאו גולים יהודים מפלט שם בלי מבישול. עתה מצאה הממשלה תחלה להכביד את כניסת היהודים שמה; אסרה את הישיטה, חכמי המדינה שם מדמים, כי האורחים היהודים יחרדו מפני האסור הזה ולא יוסיפו לכא. ואינם יודעים. כי מזה יסבלו רק יהודים תמימים נקיים. — ממשלת רוסיא בעריצותה גדלה לנו תכשיטים באלה.

גורל היהודים בחרבן סאן פראנציסקא. קהלת היהודים בעיר הנהפכה חרבה בלה. כל בתי הכנסת, בתי הספר בתי הסוכים ובתי החסד נהרסו עד היסוד או היו למאבלת א. מאות יהודים מצאו קבר תחת גלי החרבות. בנין מפואר מאד היה בית הכנסת לנאורים "היכל עמנואל", מלבד בתי הכנסת הקטנים הרבים בעיר הגדולה הזאת נהרס בית הכנסת הגדול והנהדר, שנכנה זה עתה ובל"ג כעמר היה מוכן להתחנך. נודעה היה גם ביהכ"ג של הציונים, אשר הרב המשימש יש ד"ר ב. מ. קאפלאן עשה כליל פסח הזה "סדר" אחד לכל הציונים יחדו כהיכל מאסוניס. מבתי החסד שנהרסו יש להזכיר את בית היתומים, שהיה ערוך בכל מכשירי העת החדשה, בית הזקנים שהיה עשיר מאד, כי כל העשירים הקדישו לו סכומים גדולים בצואותיהם. בתי אספות ילדים אחדים היו ליהודים שם לכלב את ילדי העניים בצאת אבותיהם לעבודתם. הקלוב לנערים (באי קלוב) היה מין גימנוזיום

מאות יושביו. אל הדרם, האש, הפחד והצמא נלוה רעב, כי נשרפו כל ממנרות המזון. מספר המתים לא יודע לעולם. אבל אין ספק, כי כסאן פראנציסקא ובערים נחרבות אהרות עולה מספרם ליותר מעשרת אלפים נפש. הנזק במזון עולה לשני מיליארדים ומחצה כתר. עיר הרחצה טרמיניל-אינר נחרבה בגלי הים. שקפצו עליה ברעד זיטבעוה. מספר המתים נערך שם לאלפים, מלבד ב' אלף גזקים. שבע מאות משנעים נמלטו שם מבית כלאם. אלפי בני ארם התהלכו שם ימים אחרים ערומים בחוף, כי מכימיתיהם נמלטו ונגידים נקברו או נשטפו. העיר סנטא-ראזא נהרסה בלה. באלף נפש אדם נהרגו. העיר בראוולאי נמחתה מעל פני האדמה ורק עיי המפלה הם כמצבה על קבורתה. בן נחרבה גם העיר סאנטא-קרואי. מאתים נפש מתו. העיר סאנטא-יוסי נהפכה. רעד חזק היה גם במדינת אוטא יטל המורטנים, ידתם החדשה דומה לדת היהודים, בשנוה ובנווארא. הבתים רקדו וינעו כאניות בלב ים סוער. בשעת הרעד השלכו דני הים על היבשה וגלי הים סרפו בני ארם ובהמה אל הים.

כסאן פראנציסקא השתמשו גנבים, רובם חינאים, במרומת העיר וישלחו ידיהם בהון הנמלטים. מלחמה קשה היתה ביניהם ובין השוטרים. כל איש הנתפיש בגזל הומת מיד. — מועצת ארצות הברית באמריקה (הקנגרס) החליטה לשוב לכנות את סאן פראנציסקא על תלה. עשירי העיר מנשיחים, כי כטרם תעבורנה חמש שנים תהיה העיר בנויה גרולה ויפה מאשר היתה.

שוד. מוזן יהודי מכפר ביליטש הסמוך לסמבור הישנה נסע מן העיר אל רכפר וחבית י"ש על עגלתו. באם הדרך התנפלו עליו שלשה אכרים בני כפרו ויכוהו מכות רצה ויאמו עליו, כי אם היון להרים קולו ידקרוהו. היהודי קבל כל מהלומותיהם ולא התאונן. באחרונה גזלו חבית הי"ש והוא נמלט בעור שניו. מכתו אנושה.

ד"ר ביק תובע באי"ת יהודים. בישיבת הועד הפרלמנטי המטינה על חוק תקון הבחירות דריש הדר ביק להנהיג את סדר הבחירה הפרופורציונלי בערי גליציא. "כי היהודים צריכים להגנה במועצת הממלכה, כי שווי זכויות היהודים הוא רק על הגיר והתגרות שונאיהם אינה פוסקת, גם בעיני הקהלות צריכים היהודים למספר מספיק של באי-חכם. בשנת 1901 היו יג צירים יהודים ועתה אין רק ז". אלו דברי הדר שטראוכר במקומו היה יכול להוסיף, כי גם שבעה אלה אינם צירי היהודים ולא הגינו על היהודים והיהודים צריכים לבאי-חכם ממש, שיהיו נכחרים בפירוגרמה יהודית ועניני היהודים יהיו להם העקר. על מנרשים יהודים ביד ביק רוונצווייג, קוליטר וזיינפלד נובל לותר; נוצרים ישירים שיזכים מהם הרכה.

ההתנכלות ער משלחי ידי היהודים. לשכת המסחר בוין הגידה את דעתה על אדות תקוני חקי המסחר והמלאכות, אשר בהם מבקשים צוררינו לגזול מידי היהודים את כל המסחר הקטן. לשכת המסחר דורשת למחוק את כל הסעיפים המכוונים נגד הסוחרים. באופן הזה הגידו גם לשכות המסחר בגליציא. אם יעשו דבריהן פרי נראה בקרוב, כי בעיר זמן קצר יובא הדבר לפני הפרלמנט ואם יתקבל החוק יהיו סוחריו מתחייבים כנפשם ובנפשיות בניהם, כי יכלו לצעוק ולמחות ולא אבו למרות. מחאה נגד כוגדים. כיום ד' שבוע זה היתה בוין אספת מחאה גדולה של יהודים, להביע התמרמרות ותעוב נגד פרנס הקהלה ריטר פון טאויסיג, שקבל על עצמו להמציא לממשלת רוסיא מיליונים חרשים. לעזרה לישכור רוצחים על היהודים ולדכאם.

הכאנקים הוויניששלחו מכתבי הזמנה לכל הסוחרים באוסטריא ובגליציא להשתתף בלקיחת המניות של ההלוואה החדשה. רוב לזקחי המניות הם משכנים, שהניחו מעותיהם על קרן הצבי מתוך קנאה לאומית. יהודים לא התפתו לדרכי החלקות ההם. כי אין איש יודע מה ילד היום הכא ברוסיא. מלבד מה שחרפה הוא ליהודי לתת כספו לממשלת רוצחי עמנו. הציר הסוציאלי היהודי במועצת הממלכה ד"ר עלענבונג והציר היהודי ד"ר אפנר שאלו את הממשלה: מה ראתה אוסטריא ליטות זו להשתתף בהלוואה, לחזק ידי עריצים ולהכנס בעסק רע כזה, כי אין ספק כי תפשט רוסיא את

הנמיה הזאת בלמוד החודי בתלמוד כבר הרחיבה ממשתלה בזמן ההוא (בימי מהרי"ו ומהרי"ק ומהרי" ברונא), שאנו מדברים בו ותבחר לה "רביים" שונים, שבהם הראו המפורסלים דברי נפלאותיהם כמעשה להמים של מאחזי העינים, הקושרים קשרים הרבה זה ע"ג זה ובמשיבה אחת יוהרו והיו בלא היו" (12) לא כן אמנם חכמים כמהרי"ו, ש"היה נודג בפלולו כהראשונים בעלי התוספות", הוא ומהרי" ברונא והלמידה נמו בחריפהם אחרי האמה, יררו בחרודם לעומקו של כל דין ודין, יררו ונקבו בחילוקים עד התהום של ים התלמוד, ודרך למוד שנונם הנפלא היה רק דרך הקידוש, רק דרכה של תורה, הג"מ יצחק חיות, שחי קרוב לזמנו של ר"י פולק והיה ר"מ ואבד"ק פראג (העיר, ששמש בה ר"י פולק ברבנות וישיבה), והעמיד הלמידים הרבה והרביץ תורה בישראל ושמו יצא בכל הפוצות היהודים (13), אומר בהקדמת ספרו פני יצחק (קראקא, שנ"א): "האמנם ממחצב קודש מחצבתו, הוחצב חידוד חילוק פלפול אשבנזי טוב ויפה בעתו, ואין מי שלועג ומואם בו, ללאו או לחלק בחילוק יצא ויבא, להוציא לעז על חכמי קדמאי ובתראי בני בו, אין זה אלא מי שאיננו בקי בו ובטיבו, הדיומ לא ידע נתיבו".

הרי אנו רואים בעליל ע"פ כל דברי הראיות הברורות והמופתים המוכיחים הנ"ל, כי לא הרב הפולני ר"י פולק המציא את למוד החילוקים, אלא חכמי אשבנזי, והם רק הב, הרו וילדו אותו וגדלו את ששועויו, ומאת שנה ויותר קודם לזמן ישיבתו בקראקא היה כבר אותו דרך הלמוד החודי נוהג בישיבות ארצם. ולא עוד, אלא כמו שאנו רואים בפולן בזמן מאוחר מאד לימי ר"י פולק, כי החילוקים מעבטים ארחותם ופורצים כל גדר ההניין, השבל הישר והמדה הנבונה, עד כי רבים מכאורי הגולה מרימים קול עליהם ומדברים בהם דברי סרה ובלע, כבה אנו מוצאים גם באשבנזי וכבר בימי מהרי"ו ומהרי" ברונא, בדירות מוקדמים הרבה לר"י פולק, כי אותם הפלפולים אוחזים שם דרך עקש ופתלהול והודם נהפך למשחית, עוברים דרך התורה הצרופה ומפירים חוק ובל גבול ההבונה והתושיה, עד בי גדולי הרבנים כמהרי"ו, החריף והכפלל הגדול, ש"כפלל ולומד חריפות בזמן התוספות ורגיל למשקל ולכשרה בדקדוקים ובחילוקים רקים כמעיל פלא כקופא דמחמא", ובמהרי"ק, שדרך למודו היה דרך חידוד ופלפול גם בדברי אנדה (14), מהרעמכ הם בעצמם על דרכי הלמוד המקולקלים, שנעשו בימיהם ב"תוספות", ואומרים הראשון, כי "אין לפסוק הדין או להתיד האיסור אלא בראיות ברורות מלובנות ומחוררות מתוך פשטים סוגיא דשמערתא ולא כתוך הדקדוק", והאחרון, כי "אין להתלמידים לפלפל עם רבם ולהקשות על דבריו, אלא מה שראוי להקשות ולאטוקי שמעתהא אליבא דהלכהא, ורק פלפול כזה הוא דבר חשוב". בעל ספר המדות, מחבר אשבנזי, בן הדור ההוא, מעיר על למוד הפלפול המזור של אנשי ארצו בימים ההם כדברים האלה: "כל אחד דוצה ללמוד תוספות וכל חידושים וחיידושי דחידושים קודם שידע צורת התלמוד, א"כ איך יצליחו כיון שעושים להיפך כמה שאמרו חכמי התלמוד! עתה מרוב טורח השמועה נעשית עליהם ההלכה כמשא כבד ומתוך כך עוסקים בשגעון ובלצנות. רוב התלמידים מודים בעצמם שאינם לומדים בהוגן בי מרוב טורח הפטפומים שהיו מפטפמין, הם מתבטלין לגמרי ולא ישיגו ללמוד לא

תורה ולא נביאים וכתובים ולא אגדות ולא מדרשים ולא שום חכמה" (15) גם בספרד אנו שומעים אז מזלזלים ומגנים את למוד החילוקים הדקים, שפרצו לרוב ולרוץ בעת ההיא, "דק על דק עד אין נבדק". בעל אגרות המוסר ובעל עלילות דברים כותבים (והאחרון הכביד) באש קנאות וקשות על המפללים וביחוד על אלה המעמיקים ב"תוספות" ובונים מעליות חודם על חודו של מחמ "על קורי עכביש", ו"לכס רק להרחיב חידושים ופסקים ופירושים" התולים על בלי מה, ונמצאים מתירים מה שהתלמוד אוסר. (16)

והנה, כשם שלא נוכל לאמר על מהרי"ו, על ראש הישיבה בנירנברג, הפוסק הגדול, שהוא לעינים להרמ"א בהוראותיו, כי הוא התנהג עם הלמידיו בלמוד התורה ובדרישת התלמוד שלא בהוגן, שלא כדון, ומאתו יצא רוע הפלפול באשבנזי והוא הביא הקלת החילוקים לעולם, כך לא נוכל לאמר על מהרי"ו פולק, שלמד בנירנברג בבית מדרשו של ר"י מרגלית "מנורה המאור הדבר הגדול, הגאון המופלג בחכמה, איש אלהים קרוש" (17), ויעש גדולות, ויחולל חרשות נצורות ונפלאות לרוח ישראל בפולן, והיה רבו דרבו של הרמ"א, והרמ"א מביאו לדינא בדרכי משה אה"ע סי' קב"ד ובתורה חמאת כלל ד' דין ג' ופוסק כמותו אף ברבר המיאין (אה"ע סי' קנ"ה סכ"ב), כי הוא הניא את לבם של הלמידיו לגמרי מאחרי ההלכה, ורוחו הגאוני המציא את החילוקים הנשחתים בפולן, הכינם וגם חקם פה, וסדר הלמוד של בני פומבדיתא, שעליו ילגלגו בתלמוד, הוא באין וכאפם נגד דרכי הפלפול שלו. באמה לדרך למודו של ר"י פולק לא לעג ולא לגלג, לא התנגד ולא פצה פה שום איש אחרי מותו, ומכ"ש בחייו, עת קלקול החילוקים מרם היה בארץ ובן יוביחו גם דברי הג"מ יצחק חיות הנ"ל. ובמו ש"דרכי הקושיות והפירוקים והחודים בבהי המדרש של אויגנסבורג, נירנברג וורנגנסבורג, היו לחכמי אשבנזי אך לשעשועים", כן היו דרכי החריפות והחילוקים להלמידים ר"י פולק (שבאשורם אחזה רגלו) ולהלמידיו (שנתן הוא מרוחו עליהם והם על תלמידיהם, איש על איש), אך למלתא דבדיחותא, אך כפרפראות לחכמה, כדבר "טוב ויפה בעתו" (בנראה מדברי ר"י חיות הנ"ל), למשוך את לבם של השומעים לתורה, ולחבבה עליהם, ומעולם לא עשו את הפלפול והחילוקים לעיקר אלא למפל, וזה מה שמביא הרמ"א (תלמיד הלמידו של ר"י פולק) בהגהותיו סי' רמ"ב ס"ל בשם שו"ת מהרי"ק סי' קס"ט: בימים אלו עיקר הרבנות אינו תלוי במי שלמדו הפלפול וחילוקים שנוהגים בהם בזמן הזה רק במי שלמדו פסק ההלכה והעיון והעמידו על האמה והיושר". (18)

(המשך יבוא.)

הערה על הערה.

ב"המצפה" גליון מ"ז ש"ז הזכיר הרה"ח מר ש"ב מלביב שני טעמים על שם "שבת הגדול" מספר הפרדס המיוחס לרש"י ז"ל, ואך ברמזים ידבר אלינו החכם הזה ב"עיון יום, עיון שם". קצת הקוראים דמו, כי אנכי הוצאתי משם את אחד הטעמים. ומפני שלא כל הקוראים יכולים לחפש אחר הספרים ההם, לכן מצאתי לנכון לזכות ידי רבים, אשר ה"פרדס" ו"שבלי הלקט" לא ימצאו להם ואעתק פה לפניהם מה שבתוב שם בענין הזה. זו לשון בעל "שבלי הלקט" סי' ר"ה מ"ו צדקיה בר' אברהם הרופא ז"ל. (שחי בהחלת

(15) ארחות צדיקים פרק כ"ז וז"ל: קוועללענשרים טען צור נעשיבטע' ע' 29 - 84 ובתרגומו העברי התורה והחיים ח"ג ע' 86.
(16) נרץ, דברי ימי ישראל ח"ח ע' 466 ובתרגומו העברי ח"ז ע' 448 ודוד דוד ודורשיו חיה ע' 288 - 289.
(17) שו"ת מהרי"ק סי' קמ"ט ושו"ת מהרי"ו מינץ סי' י"ג.
(18) בטעות מכ"א החכם שוח"ה (בישרון הגיל ע' כ"ז) דברי הרמ"א הגיל לראיה, כי הפלפול החילוקים נצמח אחר זמנו של מהרי"ק ובימיו של ר"י פולק, וזה מפני כי נעלם ממנו, כי מהרי"ו שקדם עוד למהרי"ק מוכיר את החילוקים בשו"ת סי' קס"ד. בהגהות הרמ"א ובמקומות רבים אחרים מובאים דברי מהרי"ק בשם סי' ק"ע במקום קס"ט.

המאה הראשונה לאלף השני): "מצאתי בפרדס, שחבר רבינו שלמה זצ"ל, שבת שלפני הפסח נהגו לקרותו שבת הגדול והמעם, לפי שניסן שבו יצאו ישראל ממצרים היה הפסח בחמישי בשבת, דהכי אמרינן בסדר עולם: ומקחו של פסח מצרים היה בעשור לחדש שלפני הפסח ופחדו ישראל ואמרו הן נובח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלנו. אמר להם הקב"ה עתה תראו הפלא אשר אעשה. וצוה להיות משמרת עד י"ד והיו הבשבים צועקים ומצרים היו שומעין ומיעיהן היו נחתינן וכו' ולא היוקו לישראל מאוכה וכו'. וע"י שנעשו נסים לישראל באותו שבת לפיכך נקרא שבת הגדול. מעם אחר, לפי שמאחרין העם בשבת שלפני הפסח לשמוע הדרשה עד אחר חצות סמוך למנחה עד שדורשין שם הלכות כיעור והלכות שמירות המצות וכו' ומפני משך זה נראה בעיני העם גדול וארוך יותר מיום אחר, ע"כ קראו לשבת זה שבת הגדול. כיוצא ברבר אתה אומר צום הגדול, צומא רבא, לפי שכל היום הן עומדין בבית"ב נראה היום ארוך וגדול וכו' ומנהג בני אדם בשאין הולכין לכאן ולכאן כל היום אלא יושבין במקום אחד מנהג לומר כמה זה יום גדול". ע"כ. את המעם הראשון כבר הבאתי במאמרי כגליון מ"ו - מ"ז בשנה שעברה בשם המפרשים. שם העירתי על הספקות שיפלו בו. ועל המעם השני הנני אומר: מדוע לא נקרא גם "שבת שוכה" בשם "הגדול", הלא גם בי ביום מאריך הרב בדרשה, להורות לעם דיני יו"כ וסבות? (עיי' במג"א סי' תכ"ט). ע"כ הבאתי במאמרי ההוא מעם אחר. יז"ה מקראקא.

סבת האסונות הרבים. יש חכמים המחליטים, כי סבה טבעית אחת לכל האסונות, שקרו בימים האחרונים, והיא, הכתמים הנראים בשמש רבו עתה מאד. בשנה שיתרכו הכתמים על פני השמש יחסר מעט מחומה הפחמט את הארץ. וככל דבר המצטנן יתכוזו פני האדמה והתנועה הזאת של ההתכוזות מסיבה את רעד האדמה ואת התפרצות הרי געש ואת התרבות ההכל במערות של מכרי הפחם ואת המערות על פני הים.

מרים לאנדא	מאיר טאפפעט
מאורשים	
קראקא.	בחדש אייר תרס"ו. קראקא.
באהבה ורעות אניש ברכת מו"ט ממקור לבבי לרעי מר יעקב שמעגער לארוסיו עם בת מו"ה הירש פעלד מטארנוב. שמעון מאנדעלבוים—יאוארזנא. הנני מברך ברכת מו"ט את רעי מר נחום ביינהאק מסאקאליאו לבואו בקשר החתון עם בת מו"ה אלטער הויך מבלאזאווי. דוד בלאזער — טארנוב.	

ה' פ. וויטקאווער (אימ"ן) יצא ממערכת ה"מאגנבלאט" הכבוני.

נוטע געלענעהייט.

וועגען אנדערווייטיגעם געשעפעס— אונטערנעהמען בין איך בערייט מייע גוט איינגעפיהרמע מיט מאדערנסמען מאשינען פערזעהנע

זעלכווארען פֿאַבריק

פאן פרייער האנד אינטער גוטען בעדיני- גונגען צו פערקויפען. דער פלאטץ זאווי די ארטספעהראָלמניסע זינד זעהר גיני- סטיג. רעפלעקטאנטען וואלען זיך וועני- דען אונטער אדרעסע.

H. Steiner Przemyśl
ul. Jagiellonska 7.

דברי חכמים וחדותם

ב' חלקים. מאת מו"ח

המחיר ארבעה בתרים, ולקורא "המצפה" הנחה שליש. חובה על חובבי שפ"ע להמוך ביד המחבר לעת זקנתו.

M. Weissmann, Wien II, Zwerggasse 5

(19) גירעמאן ספרו הגיל ח"ג ע' 79 - 80 ובתרגומו העברי ח"ג ע' 82 - 84.
(20) ר"י יצחק חיות הוא העמיד תלמידים הרבה והרביץ תורה בישראל ויחד ספר מוד יצחק וכפר פני יצחק והבורו הגדול קרית ארבע ושאר חבורים וזלחם הוא בא לכאן ק"ק פראג בשנת דש"ה והיה פה ראש הישיבה ואכ"ד שלשה שנים ומחצה ד' יאריך ימינו בעינים וכמא ויגדל ויתרומם למעכה מעלה: (צמח דוד חיד, שמ"ד).

נעמאכט האט אונד מיר זעלבן זאנדמע, עם איזט דאהער גאר קיין חשש חלילה, על חמץ שעבר עליו הפסח, וואס די קאנקורענץ העכסטוואהרשיינליך אויסער אכט ליעס, אונד איזט אין יעדער הינזיכט זאוואהל אין דער קוואליטעט ווי אויך איז פרייזע, יערע קאנקורענץ אויסגעשלאסען. פיר דאס ביזוהעריגע פערטרויען בעסטענס דאנקענד, אונד פיר דאס ווייטערע מיך עמפפעלענד צייכנץ מיט אללער האכטונג

Henoch Seidenfrau, Podgórze, Vertreter der Firma Moritz Löw Hussowitz b. Brünn.

שטאטט בעזאנדערער אנצייגע!

ווי עם וואהל מיינען געעהרטען קינדען בעקאנט איזט, דאס איך די פירמא Moritz Low Brünn, פאבריק עהטערישער עהלע אונד עססענצען די זייט 40 יאהרע עקסיסטירט אונד דורך איהרע רעעלע בעדיענונגען ווייט איהרע קאנקורענץ איבעשטיגען האט, פערטרעטע, ערלויבע מיר דאס געעהרטע פובליקום אויפמערקזאם צו מאכען, דאס זאוויא אלליעהרליך, אויך הייאהר די אכער-וועהנטע פירמא, דען געביהערעדען שטר מכירה לפסח

Hauslehrer Dr. der Philosophie einer deutschen Universität, der 15 Jahre in Deutschland gelebt hat, sucht eine passende Hauslehrerstelle für das nächste Sommerhalbjahr event. für ein Jahr. Derselbe besitzt auch hervorragende Kenntnisse der hebräischen Sprache und des Talmuds. Versteht polnisch. Honorar mässig.

Gefl. Offerten an die Redaktion des »Hamizpah« für Dr. N. N. erbeten.

מונקורם.

על פי החלטת מועצה הקהל בעירנו מן 22 אפריל 1906 נכונים אנחנו למנות בעדהנו דיון, שיורה וירין, עם משכורת חמש מאות בתרים לשנה כקופת הקהל, מלבד ההכנסות שההיינה לו מאנשים פרטים. ואם נהיה שבעים רצון ממנו נתן לו גם דירה חנם הוספה על פרסו הקצוב. — האנשים החפצים לקחת את המשרה הזאת על שכמם יאכו להודיע איתנו מזה ולצרף בתבי העודות הוראה מגדולי רבני זמננו בגליצא עד סוף חורש אייר ש"ו.

ראפטיציה, ב"ו ניסן תרס"ו.

נשיא העדה: אהרן זיידען.
Israel, Kultusgemeinde, Ropczyce.

ערפאלג גאראנטירט! איבערצייגען זיא זיך! פערבעסערונג דער שטעלונג!

Kaufmännischer Fern-Unterricht!

כונפיהונג (אללע בעטאדען), האנדעלסקאררעספאנדענץ, רייטשע שפראכלעהרע, קויפֿר רעבנען, האנדעלסקונדע, ווארענקונדע, געאגראפיע, שאַנשרייבען, וועלטגעשיכטע, סטענאגראפיע (אללע סיסטעמע) א. ז. ו. קאָנן יודערמאָנן אָהנע בעזאָנדערע פֿאַר-קעננטניסע אים כריעפליכען וועגע אונד אין קורצער צייט גרינדליך ערלערנען.

בייא גלייכצייטיגער טיילנאָהמע אָן 4 לעהרפֿאַכערן, סטענאָגראַפיע גראַמיס.

Gründliche briefliche Ausbildung zum tüchtigen Kaufmann.

אַנפֿאַנגען נור געגען רעטורקירטע. פראַספעקטע א 35 העל, פּאָבעכריעפֿע א 1.20 קר.

Erstes commercielles Unterrichts-Institut. — Abteilung für briefl. Unterricht

A. Weissmann, Podgórze-Krakau. H-E.

איבערנאָהמע יונגער לייטע צור גרינדליכען אייבילדונג אין זאַמטליכע האַנדעלס וויססען-שאַפטען געגען מאַסיגעס האַנאָראַר.

ERSTES SPECIAL-HAUS
von Echten **Grammophone-Phonographe**
Engros & Endetail
JOSEF WECHSLER
KRAKAU und WARSCHAU
in Krakau, Grodgate 7, II

עמפיעלע עכטע קאנצערט גראַמאָפֿאָן. זוכט נור מיט מאַרקע, שרײַבענדער ענגעל.
רעזיגע אויסוואהל פֿאַן יודישען אונד העבראָישען פֿלאַטען. — עכטער קאנצערט-גראַמאָפֿאָן מיט מאַרקע, שרײַבענדער ענגעל, זאַמט 11 פֿלאַטען. נור 35 פֿלאַטען, ניעמאנד זאל דיעזע בעסטע געלעגענהייט פֿערזיימען.
פֿרייזקוראנטע עט הויפֿטע צייכעניסע אייף פֿערלאַנג-גען גראַמיס אינר פֿראַנקא

דיא געוויינע גאראנטירט דער שטאטט

גליקס-אנצייגע.

איינלאדונג צור בעטהייליגונג אן דען געוויינ-שאנצען

דער פאם שטאטטע האמבורג גאראנטירטען גראסען געלד-ראטעריע, אין וועלכער 9 מיליאנען 25,285 מארק זיכער געוואנען ווערדען מיססען.

דיא הויפטגעוויינע דיעזער פארטהיילאפטען געלד-ראטעריע זינד פאלגענדע, נאמליך: דער גרעסטעגליכסטע געוויינ איזט אים גליקליכסטען פאללע: 600,000 מארק

1 פרעמיע א 300,000 מארק	1 געוויינ א 40,000 מארק
1 " " " 200,000 "	1 " " " 30,000 "
1 " " " 60,000 "	7 געוויינע 20,000 "
1 " " " 50,000 "	1 געוויינ 15,000 "
1 " " " 45,000 "	11 געוויינע 10,000 "
1 " " " 40,000 "	36 " " 5,000 "
1 " " " 35,000 "	83 " " 3,000 "
1 " " " 30,000 "	160 " " 2,000 "
1 געוויינ 100,000 "	428 " " 1,000 "
1 " " " 60,000 "	583 " " 300 "
1 " " " 50,000 "	181 " " 200 "

אים נאנצען ענטהאלט דיא לאטעריע, וועלכע אויס 7 קלאסען בעשטעמט, 92,000 לאזע מיט 44,655 געוויינע אונד 8 פרעמיען. זאדאסס נאהעצו דיא העלפטע אללער לאזע זיכער געוויינען מוס.

דער גרעסטעגליכסטע געוויינ 1-שטער קלאסע בעטראגט אים גליקליכסטען פאללע M. 50,000, שמינגט אין דער 2-טען קל. אויף M. 55,000, אין דער 3-טען אויף M. 60,000, אין דער 4-טען אויף M. 65,000, אין דער 5-טען אויף M. 70,000, אין דער 6-טען אויף M. 80,000, אין דער 7-טען אויף M. 600,000.

פיר דיא ערסטע קלאסע, דערען ציעהינג אמטליך פֿעסטגעזעטט, קאסטעט:

דאס נאנצע אריגינאללאז נור מארק 6 —
דאס האלבע אריגינאללאז נור מארק 3 —
דאס פֿערטעל אריגינאללאז נור מארק 1.50

דיא איינלאגען פיר דיא פאלגענדען קלאסען זאוויא דאס געוויינע געוויינ-פֿערצייכ-ניס זינד אויס דעם אמטליכען, מיט שטאטטוואפסען פֿערזעהענען פֿערלאזונגס-פלאן ערויכטליך, רען איך אויף וואונש אים פאראויס גראמיס אונד פראנקא צווענדע. יעדער דער בעטהייליגטען ערהעלט פאן מיר נאך שטאטטעגעהאבעטער ציעהונג זאפארט דיא אמטליכע ציעהונגסליסטע אונאויפגעפארדערט צוגעזאנדט.

דיא אויסצאהלונג אונד פֿערזענדונג דער געוויינעלדער

ערפאלגט פאן מיר דירעקט אן דיא אינטערעסענטען פראמפט אונד אונטער שטרענגסטער פֿערשויעגענהייט.

כעשטעלונגען ערכיטע פֿער פאסטאנווייזונג אדער אויך געגען נאכנאהמע. מאן ווענדע זיך דאהער מיט דען אויפטרעגען דער נאהעבעפאר-שטעהענדען ציעהונג האלבער, זאגלייך יעדאד ביז צום

3. מאי ד. י.

פֿערטרויענספאל אן

Samuel Heckscher senr.
Bankgeschäft in HAMBURG.

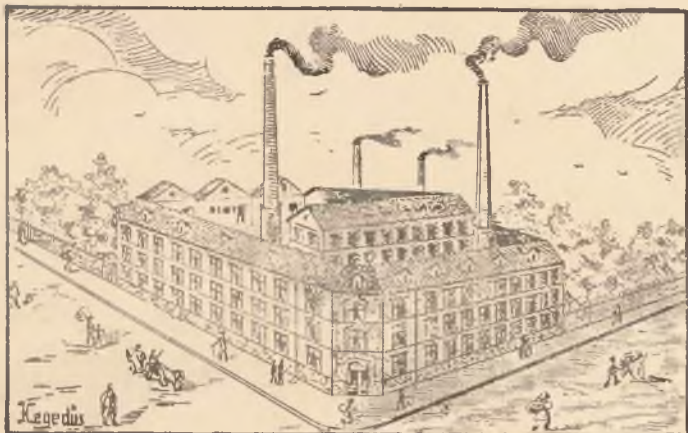
דיא פיינסטע אללער מארקען איזט **"צערעס" שפייזע-פעטט!** (אויס קאקאניססען). דאס בעסטע צום

באקען, בראטען אינד קאכען
Nährmittelwerke „Ceres“, Aussig.

די ערצייגונג אינטערליענט רעד כעמישען קאמפאנדירט פאם האהען ק. ק. מיניסטער דעם אינגערן גענעהמיגטען אונטערזוכונגסאנשטאלט פיר נאהרונגס-אונד גענוסטישטעל 31 WIEN, IX, Spitalgasse

די קויפער פאן צערעסשפייזעפֿעטט זינד בערעכטיגט, די ווארע אין אָריגינאל-פֿאַקונג אין דער אנשטאלט קאסטענפֿריי אונטערוועקען צו לאסטען.

לתועלת רבים.

רבים מהוך קוראנו שאלונו על אדות השאקאלאדע מפבריקאות שונות, שיצא עליה קול שיש בה חשש שומן של חויר או של נבלה וט'פ'ה. ואחרי שאין ביד הסוחרים כהבי הכשרים על שאקאלאדע חוששים קצת מן החרדים גפני מאבלות אסורים והשתמש בשאקאלאדע וינזרו לגמרני. השיאים בקשו מאתנו להמציא להם איזו פבריקה, המוציאה שאקאלאדע, שאין בה שום חשש אסור, כלומר, העשויה בלי שום תערובות שומן מן החי. על כן מרחנו לעשות חפצם, בקישנו וגם מצאנו. שלחנו חבילות שאקאלאדע מן הפבריקה של

Dr. JOHANN RUCKER & Co.

(Commandit-Gesellschaft)

Chocolade-, Candiften-, Biscuits- u. Obstconserven-Fabrik
LEMBERG.

הסירונו את הפירמא מעליה, למען לא יודע מאין היא, שלחנו אותה אל האינסטיטוטות של הממשלה בלבוב ובבודפשט לבדיקה המאבלים בדרך חימי ושניהם מעידים פה אחד, כי בשאקאלאדע מהפבריקה הזאת אין שום תערובות שומן מן החי ולא כל חמר אחר הנותן מקום לספק, מלבד חמר הקאקאי והשומן הטבעי שלו עם הנפה. הפבריקה הזאת נבונה לשלם עשרים אלף כתר לאיש, אשר ימצא בשאקאלאדע שלה איזה שמץ שומן אחר, או דבר אסור אחר אף משהו והיא נוהגת לנו ולבל אדם אחר רשות, לשוב לבדוק את הסחורה בדרך חימי בכל עת ובכל שעה. עדות האינסטיטוט האלה, הגרפסה בזה כבהבה ובלשונה, נאמנה בלי כל ספק בקפילא ובמסיה לפי המו והרוצים לשמש בשאקא-לאדע בשרה, שאין עליה שום חשש אסור, נוכל ליעצם, לקנות רק את השאקאלאדע מהפבריקה הזאת של **Dr. Johann Rucker & Co.** וגם בלא זה נכון כי יכברו אנשי גליציה את הפבריקה הזאת על פני כל הפבריקאות של חוץ לארץ, כי למה נוציא את הכסף מארצנו העניה לארצות עשירות, בעוד שיש פבריקה בגליציה, שאינה נופלת במוב סחורתה מפבריקאות בחוץ לארץ. עת לנו לעזוב את המשפט הקדום, לבכר המיד סחורת חוץ, אף שסחורה כזאת ממש נעשה בארצנו. מוציאי לאור את המצפה.

תעודות האינסטיטוט של הממשלה לבדיקה מאכלים בדרך חימי.

Instytut chemiczny c. k. Uniwersytetu lwowskiego.

L. 437. Lwów, dnia 4 stycznia 1906 r.

Nadesłane przez administrację „Hamicep“ w Krakowie czekolada, została poddana ściśtemu badaniu chemicznemu, z którego się okazuje, iż czekolada ta zawiera tylko kakao, cukier i tłuszcz roślinny. — Jakiegokolwiek bądź tłuszczu pochodzenia zwierzęcego nie zawiera wcale.

Dyrekcya Instytutu chemicznego c. k. Uniwersytetu lwowskiego.

Országos magy. kir. chemiai Intézet és központi vegyakisérleti állomás Budapest, II., Oszlop-utca.

Z. 1804. Budapest, am 7. Dezember 1905.

Die Untersuchung der eingesandten Chocolate ergab, dass dieselbe nur reines Pflanzenfett, also kein animalisches Fett enthält.

Die Direction.

פיר ברוכליידענדע

ראדיקארע הילפע אהנע אפערציאן. פערלאנגען זיא גראמס אונד פראנקא דיא נייא ערשיענענע בראשיערע פאן מ. פרייליך, ספעציאליסט פיר ברוכ-ליידענדע אונד ערפינדער דער ק. פאט. באנדאווען, אין לעמבערג, גראדעצקא-גאסע 35.

גימנזיום עברי.

בית הספר אשר לנו פה הקים לו מסרה נכדה, לחבר הנוד גמור בכל מיני הלמוד של הגימנזיום עם ידיעה עמוקה בתורה נ"ך, דקדוק, גמרא ומפרשים. התלמידים יחוננו ע"פ האמונה המסורה לנו. תלמידים מגליציה ומרוסיה, שאינם בקיאים בשפת אשכנז, מוכרחים להכנס פה למחלקת ההכנה לחדשים אחרים. לחכונ לגימנזיום שלנו. מחיר הלמוד, המעון והמונוגות לתלמיד אחד מן חמשים כתר ולמעלה לחדש. יתר הפרטים מודיע תמיד

Dr. M. Jung, Rabbiner
Ung. Brod. (Mähren).

כל ספרי הנוד ולמוד

בכלל נמצאים בבית מסחרנו המיד מן המובן ובפרטות: הוצאות „הושיה“, „האור“, „מזורה“, לפי הטף (המורה) ב"ח, מקרא לפי הטף (התלמוד), הרבור העברי ב"ח מקרינסקי, מראה עינים ב' חלקים מאת מנסוביץ, בן עמי ב' חלקים. כל אלה נמצאים כעת אצלנו בסכום רב ונבקש מאת המורים וההורים לפנות אלינו בדרישה ונשרהם כאמונה במקחים כזול.

AMKRAUT & FREUND
Buchhandlung Przemyśl.

פיפען

פייענע בעהמישע ארט אוים הארץ פיר ביער עט וויין פאן נומבער 1-4-26 העלעד ביא

L. Apermann, Thehandlung Brody.

ווארנונג!

דיא געפערטיגטע אדמיניסטראציע אונד רעדאקציע דעם

גראסען מיהודסקישען אדרעסבוכעס

פאן קראקויא אונד פאדגורוע בעעהרט זיך היעמיט איהרע פ. מ. אבא-נענטען דאדיף אויפמערקזאם צו מאכען, דאסע נור דיאיעניגען העררען צור אויפ-נאהמע פאן אדרעסעסען רעספ. אינסטראמען פיר דיעזעס אדרעססבוך בערעכטיגט זינד, וועלכע זיך מיט איינער געהעריגען לעגיטימאציע (פערזעהען מיט דער מיקולסקישער שטאמפיגליע) אויסווייען קענען. — צו גלייכער צייט ערקלערען וויר, דאסע

הערר **Jan Alexander Kozubek** וועלכער דען פ. מ. אינסטרעסענטען איינען צווייטען יאהרנאנג אונטערעס אדרעססבוכעס אלס מוסטער פאר-צייגט, ניכט מעהר מיטארבייטער אונטערעס אונטערנעהמענס איז, דאהער אויך ניכט בערעכטיגט אויף דאס גראסען מיקולסקישע אדרעססבוך אירענדוועלכע בעשטעלונג ענמגענעצונעהמען. בעהופם גענייער אינפארמאציען בערעכענענע אדרעסעסען אונד אינסטראמען ערווענען וויר זיך אין העררן **N. Wasserstrom** Berka Joselowicza 15. אדרעסען אדער אין דיא אדמיניסטראציע דעם אדרעסבוכעס **Krakau, Florianergasse 8** צו ווענדען.

לשון הקדש.

נערים גדולים גם קטנים מכני שש שנים ומעלה יובלו לקבל אצלי לקח בשפה-עבר עפ"י שטה טבעית, קלה ונוחה.

M. J. Heilmann, Podgórze
Józefinska 24.

Nicht lesen
allein, sondern probieren muss man die altbewährte medizinische **Steckpferd Lilienmilchseife** von **BERGMANN & Co.** Dresden und Tetschen a/E. vormals Bergmann's Lilienmilchseife (Marke 2 Bergmänner) um einen von Sommersprossen freien und weissen Teint, sowie eine zarte Gesichtsfarbe zu erlangen. Vorrätig à Stück 80 Heller in den meisten Apotheken, Droguerien Parfumerien und Friseurgeschäften.

אל השוחטים ואל הסוחרים
השוחטים הרוצים למכור את סחורתם: נוצות של עופות מכל המינים, שחורים לבנים, צ"ש, צ"ל, ק"ה, וכו' יפנו אלי והנני מוכן לקנות אצלם בכל עת במקח טוב, או לקבל על קומיסיאן. כן יוכלו כל הסוחרים להשיג ע"י כל מיני סחורות הכאים מארץ רוסיה: גרויפען, הירוש, קלייטשע, ראם-האר וכו'.
כתובת:
Josef Lupolianski
Brody (Galizien).

Wyd.: **Naftali Hof.**
S. M. Lazer.
Odpowiedzialny Redaktor: S. M. Lazer
Drukiem S. L. Deutschera w Podgórzu